

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระดมทุนเพื่อจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ตากสินมหาราช โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบทบาทและทฤษฎีต่างเพื่อให้เป็นข้อมูลสำคัญและความรู้เบื้องต้นสำหรับศึกษาโดยการประมวลความรู้ในรูปแบบแนวคิดและทฤษฎีดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการระดมทุน

๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานการการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ตากสินมหาราชหน่วยวิทยบริการ วัดท่านา จังหวัดตาก

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๑.๑ ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีนักวิชาการหลากหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนา โดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริม ชักนำการสนับสนุนให้ ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ การริเริ่มในการคิดร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมแก้ไขและวางแผนปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริการตลอดจน อำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรม แนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นเกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถของตนเองเพื่อเพิ่มและพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยการผลิตในสังคมอันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง^๑ มีบุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ไดตั้งใจอันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคล ต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวมโดยที่ประชาชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น รับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรม

^๑ประชัย ศรีจามร, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ,กรณีศึกษา ตำบลป้าน้อยอ้อดอนชัย อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย, *ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตร, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙)*, หน้า ๒๓.

นั้นๆ มีกลุ่มหรือองค์กรชุมชนรองรับประชาชนที่เข้ามามีการพัฒนาภูมิปัญญาและมีการรับรู้สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเองได้ประชาชนหรือชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถ ของตน ในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม^๒ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าปัญหา สาเหตุของปัญหา ความต้องการของประชาชน ร่วมตัดสินใจในการเลือกทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาร่วมปฏิบัติงานร่วมรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานการพัฒนาและร่วมในการประเมินผลด้วย^๓ กระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริมชักนำและ สร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชนสมาคมมูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน^๔ การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดหมายของกลุ่มนั้น กับทั้ง ให้เกิดการมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย^๕ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาก็คือการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความหมาย หรือใช้ทรัพยากร บางอย่างส่วนตัวในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน^๖ แต่ก็มีนักวิชาการต่างประเทศหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม^๗

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน

^๒ สุนทร กองทรัพย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘). หน้า ๔๕.

^๓ ถนอม ม่วงกล่อม, การประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลคอกกระบือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร, ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๔.

^๔ ไพรัตน์ เตชะรินทร์, นโยบาย และกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา ปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๔๓.

^๕ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๑๘๓.

^๖ ปรัชญา เวสารัชช, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท, รายงานวิจัย, (สถาบันไทยคดีการศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๓๐), หน้า ๕.

^๗ William W.Reeder, *Some Aspects of the Information Social Participation of FarmFamillies in New York State*, (New York : Cornell University, 1978), p. 39.

หรือกระบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคม^๘ การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ ประชาคมและองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน เช่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองร่วมทำการพัฒนา ร่วมรับผลประโยชน์ เป็นต้น^๙ การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนในชุมชนได้เข้าไปดำเนินกิจกรรมในชุมชน นับตั้งแต่ร่วมกำหนดปัญหาและความต้องการ ร่วมระบุนสาเหตุของปัญหา ร่วมกำหนดวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามประเมินผลกิจกรรม และร่วมรับผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมนั้นซึ่งประเด็นหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือประชาชนต้องเป็นผู้กระทำในแต่ละขั้นตอนของการมีส่วนร่วมด้วยตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างอิสระ^{๑๐}

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนต่างๆ ได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงงานทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมและได้มีการพัฒนาการทางด้านการรับรู้และภูมิปัญญาของประชาชนซึ่งมีการแสดงออกในรูปแบบของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง อย่างเป็นตัวของตัวเอง^{๑๑} การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีการแสดงความคิดเห็น การร่วมตรวจสอบและการกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน ตลอดจนถึงการร่วมกันในพิจารณา กำหนดความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้สำเร็จลุล่วงไปตรงตามความต้องการที่แท้จริง^{๑๒} การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง ในกระบวนการปฏิบัติงานขององค์การ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในด้าน การแสดงความคิดเห็น ด้านกระบวนการบริหาร และด้านกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งทำให้เกิดการยอมรับตามเป้าหมายและมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วมโดยการเข้าไปมีส่วนร่วม

^๘ เกียรติจิตร วัจนะสวัสดิ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการจัดหางาน, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

^๙ เจษฎา สอนแก้ว, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙.

^{๑๐} ณัฐนรี ศรีทอง, การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙๑.

^{๑๑} ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาคการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒.

^{๑๒} รัชพล ประจักษ์จิตต์, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารส่วนท้องถิ่น รูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบางคมที่ จังหวัดสมุทรสงคราม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

มักจะมีลักษณะการมีส่วนร่วมในบางขั้นตอนหรือมีส่วนร่วมทุนขั้นตอนในการปฏิบัติงาน^{๑๓} การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจการดำเนินการ การร่วมแก้ไข การร่วมรับผลประโยชน์ และการเข้าร่วมประเมินผลกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ หรือเกิดขึ้นภายในชุมชนนั้น^{๑๔} การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงประชาชนเอง^{๑๕} การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการหรือการกระทำที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมกัน แสดงความคิดเห็น การวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของตนเองของกลุ่ม องค์กร หรือ ชุมชน ตลอดจนการร่วมกันรับผิดชอบ แก้ไขปัญหาและรับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการให้ประชาชนมีการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของการพัฒนา ทั้งการพัฒนาตนเองและพัฒนาท้องถิ่นและสังคม ทั้งนี้การมีส่วนร่วมจะได้ผลดีอย่างแท้จริงนั้นประชาชนจะต้องมีโอกาสอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงครอบงำ บังคับ บีบบังคับ ทุบตี ฝืนใจหรือถูกขอร้อง เพราะอาจจะบรรลุเพียงผลสำเร็จของงานเท่านั้นแต่จะไม่ก่อให้เกิดความผูกพันรับผิดชอบตามมา และการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ จะไม่มีความยั่งยืนมั่นคง ไม่ต่อเนื่องในที่สุดก็อาจจะล้มเลิกไปในที่สุด^{๑๖}

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วจำเป็นที่จะต้องรับปรัชญาที่มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง^{๑๗} การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้ร่วมค้นหาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้วยตนเอง วิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหาเลือกวิธีการ และวางแผนแก้ปัญหาตลอดจนดำเนินการตามแผนประเมินผล วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้

^{๑๓} อีระยุทธ สุดเสมอใจ, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^{๑๔} พรทิพย์ พงศ์พัชรา, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^{๑๕} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๕.

^{๑๖} ยุทธพงศ์ สมร, การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านร่องกาใต้ ตำบลร่องกาดี อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๘.

^{๑๗} สุรินทร์ สุริยวงศ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลผาจาก อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์, (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑.

เกิดความสำเร็จ ทั้งนี้ต้องดำเนินงานด้วยประชาชนเอง^{๑๘} การมีส่วนร่วม (Participation) คือ การที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร^{๑๙}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการร่วมคิดร่วมปฏิบัติร่วมรับผลและร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่มทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงานเกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานหรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผล คือการที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจช่วยปฏิบัติ การเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตนร่วมกันกระทำในสิ่งที่ลงความเห็นร่วมกัน ตามความต้องการของชุมชน และสิ่งที่ช่วยกันทำต้องเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน เป็นผู้ตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงเป็นการเสริมสร้างพลังให้แก่ประชาชนในชุมชน/กลุ่มองค์กรที่ตั้งขึ้นในชุมชน

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ	นิยามและความหมายของบทบาท
ประชัย ศรีจามร, (๒๕๔๙, หน้า ๒๓.)	๑.การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้ ๒.กำหนดแนวทางการพัฒนา โดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริม ชักนำการสนับสนุนให้ ๓. ประชาชนมีบทบาทในการเรียนรู้ การริเริ่มในการพัฒนาร่วมแก้ไขและวางแผนปฏิบัติ ๔.อำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรมแนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นเกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจ
สุนทร กองทรัพย์, (๒๕๔๘, หน้า ๔๕.)	๑.บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ ๒.เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ไดตั้งใจอันเป็นประโยชน์ต่อบุคคล ต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวม ๓.ประชาชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

^{๑๘} สมพันธ์ เตชะธิก, ฝ่าฝันเพื่อหมู่บ้าน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เอ็ดสัน, ๒๕๓๑), หน้า ๑๖๑.

^{๑๙} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๒.

นักวิชาการ	นิยามและความหมายของบทบาท
ถนอม ม่วงกล่อม, (๒๕๔๓, หน้า ๔๔.)	๑. การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าปัญหา สาเหตุของปัญหา ๒. ความต้องการของประชาชน ร่วมตัดสินใจในการเลือกทางเลือก ๓. เพื่อแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติงานร่วมรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน ๔. การพัฒนาและร่วมในการประเมินผล
ไพรัตน์ เตชะรินทร์, (๒๕๒๗, หน้า ๒๔๓)	๑. กระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรมสมาคมมูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ๒. การเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน
นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, (๒๕๒๗, หน้า ๑๘๓)	๑. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจ ๒. กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้ง ให้เกิดการมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย
ปรัชญา เวสารัชช์ (๒๕๓๐, หน้า ๕)	๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาก็คือการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความหมาย หรือใช้ทรัพยากร บางอย่างส่วนตัว ในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน
William W.Reeder (1978, p.39)	๑. การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

๒.๑.๒ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้แสดงรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลายซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ดังนี้

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็นหลายแบบ กล่าวคือ ๔ แบบ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้องการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นการตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใดเช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารงานการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์(Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และคุณภาพแล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคมด้วย

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็นความชอบและความคาดหวังซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆได้^{๒๐} การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าในหน่วยงานใดก็ตามเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะการมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์หลากหลายประการ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

ลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น ๑๐ รูปแบบ คือ

๑. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
๒. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committees)
๓. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meetings)
๔. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
๕. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม (Entrepreneur)
๖. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
๗. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง (Employee)
๘. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
๙. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution)
๑๐. การมีส่วนร่วมออกเงิน (Financial Contribution)^{๒๑}

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน^{๒๒}

^{๒๐} Cohen John M. & Uphof, Norman T. *Participation's Place in Rural Development , Seeking Clarity Through Specificity*, (World Development, 1980), p. 213.

^{๒๑} กรรณิกา ชมดี, การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราย จังหวัดอุบลราชธานี, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๒.

^{๒๒} สมบูรณ์ กนกหงส์, *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวดง*, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

ลักษณะของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

๑. การร่วมประชุม
๒. การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
๓. การตีปัญหาให้กระจ่าง
๔. การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา^{๒๓}

ลักษณะแนวทางของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

๑. การร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการวิธีการติดตามผล การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์
๒. การร่วมตัดสินใจ หมายถึง เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้วจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด
๓. การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น
๔. การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแลรักษา และประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ^{๒๔}

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นมืองค์ประกอบ ๔ ด้านหลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล^{๒๕}

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม มีดังนี้

- ๑) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
- ๒) ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน
- ๓) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
- ๔) ร่วมการตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
- ๕) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
- ๖) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

^{๒๓}พิตรพิบูล ไชยเมือง, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีการบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี, สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๓๒.

^{๒๔}นภดล จริยะกุล, การมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น, งานวิจัย (มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔.

^{๒๕}พิเชษฐ์ โปตาพล, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสระนกแก้ว อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔ – ๑๕.

๗) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป^{๒๖}

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคล มีอยู่ ๓ ด้าน ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้น ๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

๒. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่า จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

๓. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน^{๒๗}

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือรูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือ เข้ามาเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลสำเร็จสมบูรณ์

๒. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือ เข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เท่านั้น^{๒๘}

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคล มีอยู่ ๕ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

๒. ด้านการมีส่วนร่วมคิดพัฒนา

๓. ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ

๔. ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติ

๕. ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล^{๒๙}

รูปแบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๑๘ รูปแบบ ดังนี้ คือ มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและ

^{๒๖} พระโกศล มณีนटना (ฐีม), การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔.

^{๒๗} สานิตย์ บุญชู, การพัฒนาชุมชน : การมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓.

^{๒๘} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารและจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทร์เฟช, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑.

^{๒๙} ศิริชัย กาญจนวาสี, ทฤษฎีการประเมิน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๓.

ข้อเสนอแนะ มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีการแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการประชุม มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือค้นหาปัญหา มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่วางไว้ มีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงิน หรือทรัพย์สิน มีส่วนร่วมในการออกแรง มีส่วนร่วมในการออกวัสดุ อุปกรณ์ มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตามหรือประเมินผล^{๓๐}

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการหรือกระบวนการค้นหาปัญหา
๒. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนดำเนินการ
๓. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
๔. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
๕. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและประเมินผล^{๓๑}

การมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น ๔ ชนิด คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานความร่วมมือ
๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางด้านวัสดุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือประโยชน์ส่วนบุคคล
๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)^{๓๒}

จากการทบทวนเอกสารดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมคิดพัฒนา มีส่วนร่วมตัดสินใจ มีส่วนร่วมปฏิบัติ และมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปตามรูปแบบและขั้นตอนขององค์กรนั้นๆ

^{๓๐} สุจินต์ ดาววีรกุล, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๓๑.

^{๓๑} สมคิด รัตนวงศ์, การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกรรมการกลุ่มเกษตรกรในภาคใต้, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

^{๓๒} Cohen, J.M. and Uphoff, N.T., **Rural development participation**, (New York : concepts and measures for project design implementation and evaluation, 1997), pp. 7 - 9.

ตารางที่ ๒.๒ สรุปลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ	ลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
กรรณิกา ชมดี, (๒๕๒๔, หน้า ๒๒)	ลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น ๑๐ รูปแบบ คือ ๑. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ ๒. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ ๓. การมีส่วนร่วมประชุม ๔. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน ๕. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม ๖. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ ๗. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง ๘. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค ๙. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ ๑๐. และการมีส่วนร่วมออกเงิน
เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, (๒๕๕๐, หน้า ๒๒)	ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ ๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และ ๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน
ฉอาน วุฒิธรรมรักษา, อ้างใน พิตรพิบูล ไชยเมือง, (๒๕๔๑, หน้า ๓๒)	ลักษณะของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การร่วมประชุม การออกความคิดเห็นแลข้อเสนอแนะ การตีปัญหาให้ กระจ่าง และการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
ธนาภรณ์ เมทนีสุดดี, อ้างใน นภดล จริยะกุล, (๒๕๕๑, หน้า ๑๔)	ลักษณะแนวทางของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๑. การร่วมคิด ๒. การร่วมตัดสินใจ ๓. การร่วมปฏิบัติตามโครงการ และ ๔. การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ
พิเชษฐ์ โพดาพล, (๒๕๕๓, หน้า ๑๔ – ๑๕)	การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นมีองค์ประกอบ ๔ ด้านหลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตารางที่ ๒.๒ สรุปลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม (ต่อ)

นักวิชาการ	ลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
ไพรัตน์ เตชะรินทร์, อังใน พระโกศล มณีรินา (ณัฐม), (๒๕๕๔, หน้า ๒๔)	รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม มีดังนี้ ๑) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหา ๒) ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา ๓) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม ๔) ร่วมการตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ ต่อส่วนร่วม ๕) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มี ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ๖) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ๗) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษา โครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้
มงคล จันทร์ส่อง, อังใน สานิตย์ บุญชู, (๒๕๕๗, หน้า ๑๓)	รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคล มีอยู่ ๓ ด้าน ดังนี้ ๑. การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ๒. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ๓. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย
วรรณ วรชวานิช, อังใน วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, (๒๕๕๖, หน้า ๒๑)	รูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการมีส่วน ร่วมที่ไม่แท้จริง
ศิริชัย กาญจนวาสี, (๒๕๓๗, หน้า ๓๓)	รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคล มีอยู่ ๕ ด้าน ดังนี้ ๑. ด้านการร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ๒. ด้านการมีส่วนร่วมคิดพัฒนา ๓. ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ๔. ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติ ๕. ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

ตารางที่ ๒.๒ สรุปลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม (ต่อ)

นักวิชาการ	ลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
สุจินต์ ดาววีระกุล, (๒๕๒๗, หน้า ๓๑)	รูปแบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๑๘ รูปแบบ ดังนี้ คือ ๑. มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม ๒. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน ๓. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร ๔. มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ๕. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ๖. มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีการแก้ปัญหา ๗. มีส่วนร่วมในการวางแผน ๘. มีส่วนร่วมในการประชุม ๙. มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ๑๐. มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือค้นหาปัญหา ๑๑. มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน ๑๒. มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก ๑๓. มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์ ๑๔. มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่วางไว้ ๑๕. มีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงิน หรือทรัพย์สิน ๑๖. มีส่วนร่วมในการออกแรง ๑๗. มีส่วนร่วมในการออกวัสดุ อุปกรณ์ และ ๑๘. มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตามหรือประเมินผล
สมคิด รัตนวงศ์, (๒๕๔๒, หน้า ๒๔)	ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน คือ ๑. การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการหรือกระบวนการค้นหาปัญหา ๒. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนดำเนินการ ๓. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ๔. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ๕. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและประเมินผล

๒.๑.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดในประเทศไทย มีมาตั้งแต่อดีตกาล ซึ่งสภาพการดำรงชีวิตเป็นแนวเกษตรกรรมแบบพออยู่พอกิน ประชาชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันในชุมชนของตนเอง โดยไม่มีค่าตอบแทน แนวความคิดนี้มักปรากฏให้เห็นในวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิม เช่น การลงแขกดำนาเกี่ยวข้าว รวมถึงการร่วมกันทำกิจกรรมของชุมชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ๒ ทฤษฎี คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทนของผู้นำ (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเป็นเครื่องหมายของการให้หลักประกันการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ จะเน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจขององค์กร แต่ผู้ตัดสินใจอย่างแท้จริงได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแค่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาทางการเมืองและสังคม หรืออาจกล่าวตรงข้ามกันก็ คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม^{๓๓}

ปัจจัยหรือสาเหตุที่มีผลต่อการกระทำทางสังคม มีดังนี้

๑. สถานการณ์การกระทำของสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
๒. บุคคลหรือองค์การ จะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผลซึ่งตัดสินใจเองได้ว่ามันสอดคล้อง หรือตรงปัญหาและสถานการณ์นั้นๆ
๓. เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุผลบางประการอาจต่อต้านการตัดสินใจ
๔. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน การเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
๕. เหตุผลในการตัดสินใจนั้นมีใช้มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง
๖. การตัดสินใจของกลุ่มเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส
๗. กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง
๘. สำหรับกรณีเฉพาะอย่างภายใต้การกระทำทางสังคมจะมีบ่อยครั้งที่ทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะต้องสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ
๙. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจอาจเลือกทางใดทางหนึ่ง
๑๐. เหตุผลที่จะตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว^{๓๔}

^{๓๓} ดิน ปรัชญพฤทธิ, ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๖๒.

^{๓๔} Reeder William W, Some Aspects of the Informal Social Participation of Form Families in New York State Cornell University, (Unpublished: Dissertation, 1974), pp. 39 - 50.

มีท่านผู้รู้ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมคือพฤติกรรมการมีส่วนร่วมแบ่งออกได้เป็น ๔ มิติดังนี้

มิติที่ ๑ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร

มิติที่ ๒ มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาและลงมือปฏิบัติการตามที่ตัดสินใจ

มิติที่ ๓ มีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

มิติที่ ๔ มีส่วนร่วมในการประเมินผล

ยังมีอีกท่านที่ได้แบ่งรูปแบบหรือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น ๖ ระดับ^{๓๕} คือ

ระดับที่ ๑ ร่วมรับรู้

ระดับที่ ๒ ร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น

ระดับที่ ๓ ร่วมพิจารณาร่วมตัดสินใจ

ระดับที่ ๔ ร่วมดำเนินการ

ระดับที่ ๕ ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล

ระดับที่ ๖ ร่วมรับผล

ระดับที่ ๑ ร่วมรับรู้หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มหรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่มอบให้แก่ประชาชนนั้น นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เนื่องจากข้อมูลข่าวสารจะบอกถึงโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นความจำเป็นและความสำคัญที่จะต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น รวมถึงการดำเนินการและมาตรการต่างๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อการป้องกันแก้ไขปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนี้ถือว่าเป็นสิทธิประการหนึ่งของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับที่ ๒ ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้วประชาชนก็จะร่วมค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นพร้อมร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม หรือหน่วยงาน หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่ ๓ ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรม การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จะตั้งโครงการควรจะมีส่วนร่วมพิจารณารับหรือปฏิเสธไม่ให้โครงการตั้งในพื้นที่หากเห็นว่ามาตรการที่จะใช้ในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบไม่ชัดเจนและไม่เปิดโอกาส ให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบด้วย

ระดับที่ ๔ ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน หรือร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมนี้อาจจะทำได้ในทุกประเภทของโครงการ เช่น หากเป็น

^{๓๕} สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า, ๕๗ - ๖๒.

โครงการที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะด้านผู้ชำนาญการหรือเทคโนโลยีขั้นสูงแล้ว บางครั้งเป็นความยุ่งยากที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติงานได้แต่หากเป็นโครงการหรือกิจกรรมระดับท้องถิ่น เช่น การจัดการป่าลุ่มน้ำหรือทรัพยากรอื่นที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ชาวบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่นก็เข้าร่วมดำเนินการได้หรือเป็นการร่วมดำเนินการด้วยการลงทุนก้อนน้อยก็ย่อมถือว่ามี การร่วมดำเนินการได้

ระดับที่ ๕ ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบและติดตามการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้วได้นำมาตรการลดผลกระทบมาใช้หรือไม่ มีการใช้ระบบการติดตามตรวจสอบเพื่อป้องกันปัญหาเกิดขึ้น หรือไม่การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เพราะประชาชนจะทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัย (Watch Dog) การดำเนินงานโครงการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ทัน่วงทีก่อนที่จะมีผลร้ายเกิดขึ้นและเมื่อมีการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมแล้ว ก็ต้องมีการประเมินผลว่าการดำเนินการนั้น ๆ บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีการนำมาตรการการป้องกันแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อมมาใช้หรือไม่ และผลของการดำเนินการเป็นอย่างไรเพื่อจะได้เป็นแนวทางใน การพิจารณานำเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับที่ ๖ ร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้วย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบทั้งต่อประชาชนและต่อสิ่งแวดล้อมโดยที่ประชาชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมานั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง ๖ ระดับนั้นหากประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยทุกระดับแล้วย่อมถือว่าการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยท่านผู้รู้ยังได้แสดงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยได้สร้างกรอบพื้นฐานการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑ . การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision - Making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น

๒ . การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

๓ . การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทำวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนตัว

๔ . การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป^{๓๖}

^{๓๖} พิชรี พงษ์ศิริ, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการการ จัดหางาน, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๕๖.

และยังมีอีกหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ๕ ลักษณะคือ^{๓๗}

๑. การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มการพัฒนา
๒. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนการพัฒนา
๓. การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินงานการพัฒนา
๔. การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา
๕. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล

นักวิชาการอีกท่านได้กล่าวว่าหลักสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

๑. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดย ยึดถือความศรัทธา ของประชาชนที่มีต่อหน่วยงาน หรือ ต่อบุคคล

๒. หลักการจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ และเรื่องความคิดจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

๓. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้มีความร่วมมือสนับสนุนนโยบายและ เป้าหมายการดำเนินงานและ อาจก่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

๔. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ประชาชนมีโอกาส ทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา

๕. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำไปใช้แสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาได้ดี

๖. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงาน และทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ^{๓๘}

นักวิชาการได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี ๔ ขั้นตอนคือ

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหา และเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะประชาชนบทยจะไม่เข้าใจ และมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆมาใช้ในการวางแผน

^{๓๗} ทศพล กฤตยพิสิฐ, การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง บวร และบรม : เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง, หน้า ๑๓.

^{๓๘} ชิต นิลพานิช และกุลธณ ธนาพงศธร, การมีส่วนร่วมของประชาชน, ในการพัฒนาชนบทในเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบลหมู่บ้าน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๓๖๒.

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมี ฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตน ที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะให้ชาวชนบทสามารถ คิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและการ ประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมและชาวชนบทย่อมไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี และได้ประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกัน โอกาสต่อไปจึงอาจประสบความสำเร็จ ลำบากยิ่งขึ้น จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้ กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ดังนี้^{๓๙}

นักวิชาการได้สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนจากการทำงานของ ตนเองเป็นขั้นตอน ดังนี้

๑. ร่วมค้นหาปัญหา และความต้องการพื้นฐานของชาวชนบท

๒. ร่วมวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ตลอดจนขึ้นวางแผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง

๓. ร่วมปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ชาวชนบทมีความรู้สึกผูกพันเป็น เจ้าของกิจกรรมและผลงานช่วยให้กิจกรรมการพัฒนาต่อเนื่องและยังเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติงานได้

๔. ร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมนั้น ๆ

๕. ติดตามประเมินผล เพื่อหาข้อดี ข้อด้อย อันเกิดจากการดำเนินกิจกรรมพัฒนาซึ่งจะได้ นำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป^{๔๐}

นักวิชาการอีกท่านได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมว่าสามารถแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ

๑. ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine participation) ได้แก่การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ถ้าหากไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการมีส่วน ร่วมที่แท้จริงจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอน

๒. การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง เช่น (Non – Genuine participation) การร่วมลงแขก ร่วมลง แรงในการทำโครงการร่วมบริจาคเงิน หรือสิ่งของอื่น ๆ บางส่วน หรือร่วมบำรุงรักษา โดยไม่ได้ร่วม ขั้นตอนการตัดสินใจ^{๔๑}

^{๓๙} โกวิท พวงงาม, ร.ศ. ดร, การประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความ โปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสเตอร์ก๊อปปี, ประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^{๔๐} รัตนา บุญมัยยะ, กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนจากการทำงานของตนเองเป็น ขั้นตอน, วารสารทางวิชาการ : (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ฉบับที่ ๑๑๙ ,๒๕๕๐,) หน้า ๖-๗.

^{๔๑} สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ, การวิเคราะห์สังคมเพื่อการพัฒนาแนวคิดวิธีการ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การคลังสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๓), หน้า ๓๗.

นักวิชาการยังได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่า แบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ

๑. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
๒. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
๓. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้ส่วนเสีย โดยแบ่งเป็น ๓ กรณี

แล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้

๓.๑ ตนมีน้ำหนักตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ

๓.๒ ตนมีน้ำหนักตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

๓.๓ ตนมีน้ำหนักตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

๔. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

๕. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่นๆ^{๔๒}

นอกจากนี้ ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ ดังนี้

๑. ร่วมค้นปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา

๒. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร

๒.๑ ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้สิ่งใดก่อนหลัง

๒.๒ วางแผนแก้ไขปัญหานั้นเป็นเรื่องๆ

๒.๓ ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่างๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหานั้นตามทีวางแผนไว้

๒.๔ ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

๒.๕ ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นๆ

๒.๖ ร่วมคิดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

๒.๗ ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

นักวิชาการได้ กล่าวถึงขั้นตอนในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ขั้นตอนนี้จะรวมไปถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและการคัดเลือกปัญหาที่แก้ไขตามลำดับก่อนหลังโดยมีนักพัฒนาทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงผู้คอยสะท้อนภาพหรือคอยซักถามกระตุ้นให้ประชาชนได้พิจารณาสภาพรอบตัวและปัญหาต่าง ๆ และให้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาด้วยตนเอง

๒. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการวางแผนการดำเนินกิจกรรม การวางแผนการดำเนินกิจกรรมจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยจะให้ประชาชนตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีการใด

๓. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานตามแผนนี้แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือการลงทุนและการปฏิบัติงานเช่น การบริจาคทรัพย์และการใช้แรงงาน

^{๔๒} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : ๕๙๘ Print, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗-๑๘.

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ทำให้รู้ว่าการที่ดำเนินการผ่านไปแล้วนั้น ได้ผลดีหรือได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไรช่วยให้บุคคลที่ร่วมในกลุ่มกิจกรรมรู้จักค้นหาข้อบกพร่องของการทำงานที่สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อขัดข้องและอุปสรรคได้^{๔๓}

ได้มีผู้แสดงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาประมวลเรียบเรียงไว้ดังนี้ และยังมีอีกท่านได้กล่าวว่าฐานคติเป็นความเชื่อพื้นฐานในเรื่องที่เกี่ยวข้องสำหรับการมีส่วนร่วมมีฐานคติที่สำคัญ ๓ ประการ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมมีความเชื่อว่าประชาชนมีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาภูมิปัญญาของตนเอง หากเขามีโอกาสและเงื่อนไขที่อำนวย

๒. การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของอิสรภาพ หรือความสัมพันธ์ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

๓. การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องความเสมอภาคประชาชนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใด คนจน ผู้หญิงคนชรา ผู้พิการชนส่วนน้อยหรืออื่นๆ ก็ตามจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันกับผู้ที่เข้าร่วมอื่นๆ^{๔๔}

อีกท่านได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่มและปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วมไว้ดังนี้

๑. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน

๒. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้น มีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน

๓. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริม และปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน

๔. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อตัวเองมีประสบการณ์ที่เป็นอดีตต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว

๕. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้น สอดคล้องกับสิ่งที่ตัวเองได้มาหรือหวังเอาไว้

๖. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่

๗. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคล จะกระทบโดยการบีบบังคับหาได้ไม่

๘. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี

^{๔๓} สมยศ พุ่มหว่า, การพัฒนาชนบท, ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ, (สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๒๐- ๒๒๒.

^{๔๔} พิชาย รัตนดิกล ญ ภูเก็ต, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย, วารสารพัฒนาสังคม, (ฉบับพิเศษ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

๙. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่เอื้ออำนวย

๑๐. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถ^{๔๕}

๑๑. บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนกระตุ้น ยั่วยุและจูงใจให้เกิดขึ้น

นักวิชาการอีกท่าน ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมดังนี้

๑. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์

๒. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติมีตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้งๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่กระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ต้องช่วยแรง

๓. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส^{๔๖}

นอกจากท่านยังได้กล่าวถึงเงื่อนไขการมีส่วนร่วมว่า มีอย่างน้อย ๓ ประการคือ

๑. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม

๒. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม

๓. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม^{๔๗}

และ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังต่อไปนี้

๑. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

๒. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ

๓. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น

๔. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย

๕. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคม หากจะมีส่วนร่วม

สรุปได้ว่า จากแนวคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการทั้งหลายได้แสดงทัศนะไว้ รูปแบบหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมจะเน้นความสามัคคีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวเป็นหลักสำคัญยอมรับซึ่งกันและ ให้เกียรติกันไม่ชิงดีชิงเด่นกัน ยอมรับผู้อาวุโส ยอมรับผู้เชี่ยวชาญ ยอมเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถในการตัดสินใจของทุกฝ่ายไม่ว่าฝ่ายใดถูกผิดมากกว่ากัน

^{๔๕} Reeder, William W., Some Aspects of the Information Social Participation of Farm Families in New York State, (New York : Cornell University, 1978), p.39.

^{๔๖} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : ๕๙๘ Print, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๓.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๖.

หมายถึงการยอมรับการมีสิทธิของทุกคนที่เป็นผู้มีส่วนร่วมคิดที่เป็นแนวทางไปสู่การเปลี่ยนแปลง ใน การพัฒนา ๒ ประการใหญ่ๆคือ ๑) การร่วมเผชิญปัญหาในมวลรวมของชุมชน ๒)ร่วมต่อสู้ในการแก้ไข ปัญหาด้วยคุณธรรม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นการร่วมมือของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคน ที่มีเจตนาร่วมกันทำคือ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแสดงออกในกิจกรรมต่างๆ ตามนโยบาย แผนงานโครงการต่างๆที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมปรึกษาทรัพยากรสมทบเพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จตาม เป้าหมายของชุมชนหลังจากนั้นร่วมกันใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้น รวมถึงร่วมกันติดตามประเมินผลเพื่อการ แก้ไข ปรับปรุง ดูแลรักษาการพัฒนาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ ปัจจัย และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมของประชาชน

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ	ปัจจัยและรูปแบบการมีส่วนร่วม
Reeder William W, (1974, pp. 39 –50)	ปัจจัยหรือสาเหตุที่มีผลต่อการกระทำทางสังคม มีดังนี้ ๑. สถานการณ์การกระทำของสังคม ๒. บุคคลหรือองค์การ ๓. เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ ๔. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน ๕. เหตุผลใน การตัดสินใจนั้นมีไขมาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง ๖. การ ตัดสินใจของกลุ่มเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ ๗. กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคม ๘. สำหรับกรณีเฉพาะอย่างภายใต้การกระทำทางสังคมจะมี บ่อยครั้งที่ทางเลือกสองหรือสามทาง ๙. ผู้กระทำหรือผู้ ตัดสินใจอาจเลือกทางใดทางหนึ่ง ๑๐. เหตุผลที่จะตัดสินใจ สามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว
Cohen John M. & Uphof, Norman T. (1980),	รูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ แบบ คือ ๑. การมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการ ตัดสินใจนั้น ๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการ ดำเนินงานตามโครงการนั้นจะได้มาจากคำถาม ๓.การมีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพ แล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ในกลุ่ม ๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่ จะต้องสังเกตคือ ความเห็นความชอบและความคาดหวังซึ่งจะมี อิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (ต่อ)

นักวิชาการ	ปัจจัยและรูปแบบการมีส่วนร่วม
สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (๒๕๔๕, หน้า ๕๗)	ระดับที่ ๑ ร่วมรับรู้ ระดับที่ ๒ ร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น ระดับที่ ๓ ร่วมพิจารณาร่วมตัดสินใจ ระดับที่ ๔ ร่วมดำเนินการ ระดับที่ ๕ ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล ระดับที่ ๖ ร่วมรับผล
พัชรีย์ พงษ์ศิริ (๒๕๔๑ หน้า ๕๖).	๑ . การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision - Making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น ๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ ๓ . การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทำวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนตัว ๔ . การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป
ทศพล กฤตยพิสิฐ (๒๕๕๔ หน้า ๑๓)	ลักษณะการมีส่วนร่วม ๕ ลักษณะคือ ๑. การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มการพัฒนา ๒. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนการพัฒนา ๓. การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินงานการพัฒนา ๔. การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ๕. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล
ร.ศ. ดร โกวิทย์ พวงงาม, (๒๕๕๐, หน้า ๘).	๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น ๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และการปฏิบัติงาน ๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (ต่อ)

นักวิชาการ	ปัจจัยและรูปแบบการมีส่วนร่วม
ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร (๒๕๓๒, หน้า ๓๖๒).	๑. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดย ยึดถือความศรัทธา ของประชาชน ๒. หลักการจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ และเรื่องความคิดจะมีอิทธิพล ๓. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง ๔ . การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ของตนเองช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น ๕ . หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำไปใช้แสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาได้ดี ๖ . หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงาน ๗. ทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ
รัตนา บุญมัยยะ, (๒๕๕๐, หน้า ๖-๗)	๑. ร่วมค้นหาปัญหา และความต้องการพื้นฐานของชาวชนบท ๒. ร่วมวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ๓. ร่วมปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหานั้นๆ ซึ่งจะส่งผลให้ชาวชนบทมีความรู้สึกผูกพันเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงาน ๔. ร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมนั้น ๆ ๕. ติดตามประเมินผล เพื่อหาข้อดี ข้อด้อย อันเกิดจากการดำเนินกิจกรรมพัฒนาซึ่งจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป
สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สัมครการ, (๒๕๔๓, หน้า ๓๓)	๑. ลักษณะ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine participation) ได้แก่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถ้าหากไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอน ๒. การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง เช่น (Non-Genuine participation) การร่วมลงแขก ร่วมลงแรงในการทำโครงการร่วมบริจาคเงิน หรือสิ่งของอื่น ๆ บางส่วน หรือร่วมบำรุงรักษา โดยไม่ได้ร่วมขั้นตอนการตัดสินใจ

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (ต่อ)

นักวิชาการ	ปัจจัยและรูปแบบการมีส่วนร่วม
นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, (๒๕๔๖, หน้า ๑๗-๑๘).	๑. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชน ของตน ๒. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร ๓. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วน ได้ส่วนเสีย ๔. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด ๕. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มี ส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่นๆ
สมยศ ทุ่งหว้า (๒๕๓๔, หน้า ๒๒๐- ๒๒๒).	๑. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนและวิเคราะห์สาเหตุ ของปัญหาเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ๒. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการวางแผนการดำเนิน กิจกรรม ๓. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงาน ตามแผน ๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล
พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, (๒๕๔๓, หน้า ๑๒).	๑ . การมีส่วนร่วมมีความเชื่อว่าประชาชนมีศักยภาพในการ เรียนรู้และพัฒนาภูมิปัญญาของตนเอง หากเขามีโอกาสและ เงื่อนไขที่อำนวย ๒ . การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของอิสรภาพ หรือความสัมพันธ์ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วม ๓ . การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องความเสมอภาคประชาชนไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มใด คนจน ผู้หญิงคนชราผู้พิการชนส่วนน้อยหรืออื่นๆ ก็ตามจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันกับผู้ที่จะเข้าร่วมอื่นๆ

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (ต่อ)

นักวิชาการ	ปัจจัยและรูปแบบการมีส่วนร่วม
Reeder, William W., Some (1978, p. 39).	๑ .บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ กิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน ๒ .บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ กิจกรรมนั้น มีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน ๓ .บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ กิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริม และปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน ๔ .บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อตัวเองมีประสบการณ์ที่เป็นอคติต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว ๕ .บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ กิจกรรมนั้น สอดคล้องกับสิ่งที่ตัวเองได้มาหรือหวังเอาไว้ ๖ .บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ ๗.การเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคล จะกระทบโดยการบีบบังคับหาได้ไม่ ๘ .การเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี ๙ .บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้าร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่เอื้ออำนวย ๑๐ .การเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถ ๑๑ .บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนกระตุ้น ยั่วยุและจูงใจให้เกิดขึ้น
นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ๒๕๔๖, หน้า ๑๘๓.	ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมดังนี้ ๑. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆเช่น การบำเพ็ญประโยชน์ ๒. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติมีตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้งๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่กระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ต้องช่วยแรง ๓. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆเช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

๒.๑.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม จากนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ พบว่านักวิชาการเหล่านั้นได้ให้ทฤษฎีไว้หลากหลาย รายละเอียดดังนี้

การจูงใจหมายถึง การนำเอาปัจจัยต่างๆ มาเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมีทิศทาง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่จูงใจจะต้องค้นหาว่าบุคคลที่เขาต้องการจูงใจ มีความต้องการหรือมีความคาดหวังอย่างไร มีประสบการณ์ และทัศนคติในเรื่องนั้นอย่างไร พยายามดึงเอาสิ่งเหล่านั้นมาเป็นแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งกระบวนการจูงใจมีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑. ความต้องการ (Needs) คือ ภาวะการณ์ขาดบางสิ่งบางอย่างของอินทรีย์ อาจจะเป็นการขาดทางด้านร่างกายหรือการขาดทางด้านจิตใจก็ได้

๒. แรงขับ (Drive) เมื่อมนุษย์มีความขาดบางสิ่งบางอย่างตามข้อ ๑ ที่กล่าวมาแล้วก็จะเกิดภาวะตึงเครียดขึ้นภายในร่างกาย ภาวะตึงเครียดนี้จะกลายเป็นแรงขับหรือตัวกำหนดทิศทาง (Action Oriented) เพื่อไปสู่เป้าหมายอันจะเป็นการลดภาวะความตึงเครียดนั้น

๓. สิ่งล่อใจ (Incentive) หรือเป้าหมาย (Goal) จะเป็นตัวกระตุ้นหรือเป็นตัวล่อให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามที่คาดหวังหรือที่ต้องการ ซึ่งอาจจะมีได้หลายระดับตั้งแต่สิ่งล่อใจในเรื่องพื้นฐานคือ ปัจจัย ๔ ไปจนถึงความต้องการทางใจในด้านต่างๆ

นักทฤษฎีมนุษย์สัมพันธ์ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการจูงใจและมีความเชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการ โดยทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's General Theory of Human Motivation) เชื่อว่าองค์กรจะบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายนั้น ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของคนในองค์กรและการให้ความร่วมมือร่วมใจของคนในองค์กรในการทำงาน ผู้บริหารองค์กรต้องเข้าถึงความต้องการของมนุษย์และเลือกใช้วิธีการจูงใจได้เหมาะสม มาสโลว์เป็นนักจิตวิทยาและนักมนุษยวิทยาโดยเขาได้นำประสบการณ์ที่ได้จากการเป็นนักจิตวิทยาและผู้ที่ให้คำปรึกษามาเป็นพื้นฐานในการเสนอทฤษฎีที่อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ ทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) อธิบายว่ามนุษย์เราทุกคนต่างพยายามดิ้นรนเพื่อต่อสู้จุดมุ่งหมายของตนเอง เนื่องจากการที่มนุษย์มีความแตกต่างกัน การที่จะได้รับการตอบสนองถึงขั้นไหนย่อมขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละบุคคล และพฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น จึงได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ ดังนี้

๑. มนุษย์ทุกคนมีความต้องการ และความต้องการนี้จะมียุ่ตลอดเวลาไม่มีสิ้นสุด แต่สิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับว่าเขามีสิ่งนั้นอยู่แล้วหรือยัง เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการอย่างอื่นก็จะเข้ามาแทนที่ กระบวนการนี้ไม่มีสิ้นสุดและจะเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

๒. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นแรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมนั้นอีกต่อไป กล่าวคือ ความต้องการจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจะต้องเป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง

๓. ความต้องการของมนุษย์จะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นตามลำดับของความสำคัญเมื่อความต้องการในลำดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการในลำดับสูงก็จะมีอาการเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที ซึ่งแรงจูงใจจะเป็นไปตามลำดับขั้นของความต้องการอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น ๕ ลำดับ ดังนี้

๑. ความต้องการทางกายภาพ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตได้แก่ ความต้องการ อาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

๒. ความต้องการความปลอดภัย เป็นความต้องการแสวงหาความปลอดภัย เช่น ต้องการ สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และต้องการความคุ้มครองจากผู้อื่น

๓. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของขั้นนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นความต้องการทาง สังคม ความรู้สึกว่าตนได้รับความรัก และมีส่วนร่วมในการเข้าหมู่พวกเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่ ชอบอยู่โดดเดี่ยวต้องการมีเพื่อนฝูง

๔. ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ เป็นความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับการให้เกียรติ เห็นคุณค่าความสำคัญของตน ความต้องการมีชื่อเสียง และความรู้สึกละพื้ตนเอง

๕. ความต้องการสัจการแห่งตนหรือความประจักษ์ในตน เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตของ ตน ที่ต้องการรู้จักตนเองว่ามีศักยภาพ (Potential) สักแค่ไหนและต้องการเป็นบุคคลที่มีความ สามารถอย่างแท้จริงในการใช้ความรู้สึกละพื้ให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษยชาติ^{๔๔}

ซึ่งโดยความเป็นจริงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วม มีดังนี้

๑. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้น สอดคล้อง กับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน

๒. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้น มีคุณค่า สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน

๓. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้น มีเป้าหมายที่ จะส่งเสริม และปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน

๔. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อตัวเองมีประสบการณ์ที่ เป็นอคติต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว

๕. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้อง กับสิ่งที่ตัวเองได้มาหรือหวังเอาไว้

๖. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของ ตนเองเป็นใหญ่

๗. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคล จะกระทบโดยบีบบังคับหา ได้ไม่

๘. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดของบุคคลและกลุ่มบุคคล ย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและ จารีตประเพณี

๙. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่เอื้ออำนวย

๑๐. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคล และกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับความ สามารถ

๑๑. บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนการ กระตุ้น ยั่วยุและจูงใจให้เกิดขึ้น

^{๔๔} Maslow, Abraham, **Motivation and Personality**, (New York : Harper and Row, 1970), p. 370.

ประเด็นทฤษฎีข้างต้นให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในฐานะของการจูงใจให้บุคคลกระทำการ เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของตน ทำให้ยอมทำได้ทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งช่วยสนับสนุนทฤษฎีที่ว่าความคาดหวังในการทำงานเรียกว่า VIE Theory ได้รับความนิยมนอย่างมาก ในการอธิบายกระบวนการจูงใจของมนุษย์ในการทำงาน^{๔๙} ดังนี้

V=Valance หมายถึงระดับความรุนแรงของความต้องการของบุคคลในเป้าหมายรางวัลคือ คุณค่าหรือความสำคัญของรางวัลที่บุคคลให้กับรางวัลนั้น

I = Instrumentality หมายถึงความเป็นเครื่องมือของผลลัพธ์ (Outcomes) หรือรางวัล ระดับที่ ๑ ที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ ๒ คือเป็นการรับรู้ในความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ที่ได้ (เชื่อมโยงรางวัล กับผลงาน)

E= Expectancy ได้แก่ ความคาดหวังถึงความเป็นไปได้ของการได้ซึ่งผลลัพธ์หรือรางวัลที่ต้องการเมื่อแสดงพฤติกรรมบางอย่าง (การเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับความพยายาม)

ทฤษฎีความคาดหวัง เป็นทฤษฎีที่ให้คำอธิบายอย่างละเอียดเกี่ยวกับการจูงใจ โดยการกล่าวถึงประสิทธิภาพของความคาดหวังในความพยายามของแต่ละบุคคลว่าจะเป็นอย่างไรบ้างและ เกิดขึ้นด้วยองค์ประกอบใดเป็นตัวผลักดันสนับสนุน โดยทฤษฎีนี้มีส่วนสำคัญที่ชี้ให้บุคคลต่างๆ เห็นว่า ความคาดหวังเป็นความรู้สึกของบุคคลถึงพฤติกรรม หรือตำแหน่งที่เหมาะสมของตนเองหรือของผู้อื่น โดยเป็นความคาดหวังที่แสดงออกมาในรูปความรู้สึกว่า ควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์ต่างๆ หรือต่องานที่ตนรับผิดชอบอยู่ทฤษฎีความคาดหวังนี้มีประโยชน์ในการอธิบายพฤติกรรมของคนในการทำงาน อีกทั้งยังให้แนวทางเกี่ยวกับความก้าวหน้าในอาชีพ^{๕๐}

จากทฤษฎีแรงจูงใจทฤษฎีความคาดหวังดังกล่าวข้างต้นที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในฐานะการจูงใจบุคคลให้เกิดพฤติกรรมเข้ามามีส่วนร่วมควรคำนึงถึงลำดับขั้นของความต้องการของบุคคลเสียก่อนผู้ที่ทำหน้าที่จูงใจจะต้องค้นหาว่าบุคคลที่ต้องการจูงใจ มีความต้องการและคาดหวังอย่างไร พยายามดึงเอาสิ่งเหล่านั้นมาเป็นแรงจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งสอง ทฤษฎีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มีความแตกต่างกับทฤษฎีที่ว่าทฤษฎีภาวะผู้ตาม ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่ เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์การมีภาวะผู้นำที่ดี ก็จะมีพลอยมี ภาวะผู้ตามดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบ เพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียวการ ที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ

ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์การมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องใช้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่

ประการที่สอง หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้างผู้ตามทั้งหมด หรือเฉพาะผู้ตามทีใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้น และ

^{๔๙} Reeder, William W., *Some Aspects of the Information Social Participation of FarmFamilies in New York State*, (New York : Cornell University, 1978), p. 39.

^{๕๐} Oliver, R., Expectancy is the probability that the individual assigns to work effort being followed by a given level of achieved task performance, Expectancy Theory Predictions of Salesmen's Performance, *Journal of Marketing Research*, (August, 1974) : pp 243-253.

ประการสุดท้าย หากผู้นายอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากนักน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไร^{๕๑}

สรุปได้ว่า การเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการทำประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการบริหารประสิทธิภาพขององค์การขึ้นอยู่กับการตัดสินใจการบริหารและการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังคือ การมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจ ความสมัครใจ สามารถตัดสินใจได้เอง การมีส่วนร่วมจะช่วยลดความขัดแย้ง เกิดความรู้สึกร่วมกัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น จึงจะทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน

จากทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลทฤษฎีหลัก เพื่อประกอบการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา จังหวัดนครปฐม โดยมีทฤษฎีหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

^{๕๑} ติน ปรัชญพฤทธิ, ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษยนิยมในองค์กร, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๖๒.

ตารางที่ ๒.๔ แสดงทฤษฎีการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
Oliver, R., (1974 : 243-253)	๑) ความต้องการของบุคคล ๒) การคาดหวังถึงผลตอบแทน ๓) เป็นเครื่องมือของผลลัพธ์ ๔) เป็นความรู้สึกถึงพฤติกรรมหรือตำแหน่งที่
Maslow, Abraham, (1970, p. 370)	๑) ความต้องการทางกายภาพ ๒) ความต้องการความปลอดภัย ๓) ความต้องการความรัก ๔) ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ ๕) ความต้องการสัจการแห่งตน
Reeder, William W., (1978, p. 39)	๑) สอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ๒) สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน ๓) ปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน ๔) มีอคติต่อกิจกรรม ๕) สอดคล้องกับสิ่งที่ตัวเองหวังเอาไว้ ๖) สอดคล้องความคิดเห็นของตนเอง ๗) การเข้ามามีส่วนร่วมโดยสมัครใจ ๘) อยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี ๙) อยู่กับโอกาสที่เอื้ออำนวย ๑๐) อยู่กับความสามารถ ๑๑) ได้รับการกระตุ้น ยั่วเย้าและจูงใจให้เกิดขึ้น
ตินปรัชญพฤกษ์, (๒๕๔๓, หน้า ๖๒)	๑) มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ๒) เข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการระดมทุน

ทุน หมายถึง ทุกสิ่งที่เราสามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการทำงาน ทุนจึงมิใช่แค่เงินแต่ยังอาจเป็น ภูมิปัญญา, วัฒนธรรม, วัสดุอุปกรณ์, สถานที่, ภาควิชา, รวมทั้งโอกาสที่ดีข้อมูลข่าวสารที่สร้างความได้เปรียบและโดยเฉพาะเฉพาะอย่างยิ่งคือ ทุนที่เป็นมนุษย์ซึ่งมีความสามารถและอยู่ในองค์กรหรือชุมชนของเรา ดังนั้น โดยแต่ละแนวคิดทฤษฎีผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญของแต่ละประเด็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการระดมทุน

การระดมทุนคือ รวบรวมเงินโดยการรับบริจาคเพื่อนำไปใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะการระดมทุนนั้นถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินงานและยังเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงแรงขับเคลื่อนที่สำคัญใน

การบริหารทุกๆ องค์การเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาและให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต จาก การประมวลความหมายเกี่ยวกับการระดมทุน ได้มีผู้ให้ความหมายการระดมทุนไว้หลากหลาย ดังนี้

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการระดมทุน ไว้ว่าเป็นการรวบรวมเข้าด้วยกันเช่น ระดมทุน ส่วนทุน หมายถึงของเดิมที่มีไว้ กำหนดไว้จัดตั้งไว้ เพื่อทำประโยชน์ให้องค์การหรือหมายถึง เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ตั้งไว้สำหรับดำเนินการเพื่อหาผลประโยชน์ในการระดมคนช่วยกันทำงาน^{๕๒} หรือการใช้กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญาต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายและผู้มีจิตศรัทธา ทั่วไป^{๕๓} ทุนยังเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะบริหารและการดำเนินงานขององค์กรสาธารณะประโยชน์ และเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารและการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ตามภารกิจมีผลโดยตรงต่อ ความยั่งยืนของกิจกรรมและขององค์กร^{๕๔} ดังนั้น การระดมทุนอาจจะใช้รูปแบบ “การเกณฑ์” หรือ “การเกณฑ์กลายๆ” หรือ “การเรียไร” หรือ “ขอความร่วมมือ” หรืออื่นๆ^{๕๕}

การระดมทุนเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งของกิจกรรมการกุศลและสาธารณประโยชน์ การระดม ทุนไม่มีสูตรสำเร็จเป็นกระบวนการที่ไม่จบสิ้นและไม่สิ้นสุด เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเป้าหมายซึ่งมีความหมาย เนื้อหา คุณค่าในตัวเอง สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การระดมทุนที่มีจุดหมายและเป้าหมายที่ชัดเจน^{๕๖} การระดม ทุนของสมาคมพุทธมามกสว่างประทีปธรรมสถานใช้วิธีหลักคือ การบริจาคตามศรัทธา โดยผู้ที่มีจิต ศรัทธาต้องมาบริจาคที่สมาคมเอง โดยที่สมาคมไม่มีนโยบายเดินไปเรียไร การบริจาคส่วนใหญ่อยู่ในรูป เงินสด จะมีคนเข้ามาบริจาคที่สมาคมทุกวันทั้งวันตั้งแต่เช้าจรดเย็น^{๕๗}

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการต่างชาติ ได้ให้คำนิยามของคำว่า “Fund raising” ว่า การระดม ทุนไม่ใช่เป็นวิทยาศาสตร์ของการรวบรวมทุน แต่เป็นวิทยาศาสตร์ของเศรษฐกิจที่ดีขึ้นของสังคม โดย การระดมทุนจะเกี่ยวกับข้อกังขาวัตถุประสงค์และจุดประสงค์ขององค์กรที่ต้องการ การระดมทุนเป็น เครื่องมือของผู้บริจาคและการรับบริจาคโดยมีองค์กรและสิ่งแวดล้อมขององค์กรเป็นผู้ดำเนินการ ดังนั้น ในการระดมทุนต้องมีการบอกความต้องการที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยองค์กรที่ทำการระดม ทุนจะต้องมีการบริหารที่ดี โดยจะมีการเปรียบเทียบระหว่างแหล่งทุนขององค์กร ความตั้งใจและ กิจกรรมการระดมทุน รวมทั้งพันธมิตรของการระดมทุน ผู้ที่ทำหน้าที่ระดมทุนจะมีจิตใจที่รักมนุษย

^{๕๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๓๒.

^{๕๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ยุทธศาสตร์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์, ปาฐกถาพิเศษที่ แสดงในพิธีเปิดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ณ หอประชุม มวก ๔๘ พรรษา, เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๓.

^{๕๔} ศุภมาส เศรษฐพงษ์กุล, การสำรวจการระดมทุนขององค์กรทางศาสนา, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ก.

^{๕๕} ทองศรี กำภู ณ อยุธยาและศุภมาส เศรษฐพงษ์กุล, การระดมทุน : กรณีศึกษาสภาการศึกษาไทย, รายงาน การวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๕๖} จีรธรรม ภัคดีบุตร, การระดมทุน : กรณีศึกษาโครงการและกิจกรรมโดยเสด็จพระราชกุศล, รายงาน การวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๕๗} นิสตาภัก เวชยานนท์, การระดมทุน : กรณีศึกษามูลนิธิ/สมาคมจีนในประเทศไทย, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

ด้วยกัน การบริจาคไม่ใช่การที่ผู้บริจาคมีบุญหรือเลื่อมใส แต่เป็นผลของการแลกเปลี่ยนทางจิตใจระหว่างผู้บริจาคและองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เหมือน ๆ กัน ดังนั้น หลักสำคัญของการระดมทุนเป็นความเชื่อมั่นหรือศรัทธามากกว่าการบังคับ^{๕๘} การระดมทุนยังรวมไปถึงการจัด กิจกรรมทั้งหมดที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเป็นการทำให้สังคมมั่นคงอย่างยั่งยืน ดังนั้น กิจกรรมทั้งหมดที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการเงินซึ่งจะเป็นแหล่งทุนที่ยั่งยืนขององค์กรในระยะยาวและเป็นการทำให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง^{๕๙} การระดมทุนขึ้นอยู่กับ ส่วนสำคัญ ๒-๓ ประการ ของสถาบันซึ่งจะมาก่อนการระดมทุน โดยขึ้นอยู่กับ^{๖๐}

๑. ผู้บริจาคมีความพึงพอใจที่จะบริจาค

๒. ผู้บริจาคมีการสนับสนุนที่จะทำให้เกิดการบริจาคที่มีประสิทธิภาพ

๓. แหล่งทุนมีความต้องการที่จะบริจาค

และการระดมทุนเป็นกระบวนการซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

๑) มีการกำหนดความต้องการของสังคม

๒) มีการบริจาคเพื่อความต้องการของสังคม

๓) มีกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปได้

๔) เพื่อเป็นการตอบสนองการใช้เงินด้านอื่นขององค์กร

๕) เป็นความต้องการของผู้บริจาค

นอกจากนั้นการระดมทุนไม่ได้เป็นเพียง กิจกรรมในการหาทุนหรือระดมทุนเท่านั้น การระดมทุนควรจะเป็นกระบวนการพัฒนาทุนด้วย กระบวนการนี้ควรจะเริ่มจากการเปลี่ยนความคิดให้เป็นโครงการที่เป็นรูปธรรมที่เรียกว่า การจัดการทางยุทธศาสตร์ (Strategic management) และสื่อถึงสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กรให้เขารู้ด้านการสื่อสาร ในที่สุดการระดมทุนนี้จะนำไปสู่แหล่งเงินทุน การระดมทุนไม่ใช่เป็นกิจกรรมขององค์กรในการร้องขอเงินในจุดวิกฤติด้านเศรษฐกิจขององค์กร แต่การระดมทุนเป็นความสามารถในการนำแหล่งทุนเข้ามาร่วมกับองค์กรเนื่องจากสังคม การระดมทุนเป็นวิธีการและเทคนิค ซึ่งวิธีการนี้เป็นความสัมพันธ์ของสังคมซึ่งเป็นโอกาสให้มีการขอรับการสนับสนุน ซึ่งการระดมทุนนี้จะรวมทั้งคนภายในองค์กร การระดมทุนช่วยให้การจะปรับองค์กรไปสู่สิ่งแวดล้อมภายนอกและความต้องการของการระดมทุน การระดมทุนเป็นเทคนิคซึ่งจะใช้ประโยชน์ของการตลาด เพื่อจะวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอกเพื่อค้นหาผู้ระดมทุน เป้าหมายการระดมทุนจะส่งเสริมการขอรับทุน ซึ่งจะมีการจัดการคนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความจำเป็น เทคนิคและแหล่งทางเศรษฐศาสตร์การระดมทุนนี้จะเป็นการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สนับสนุนองค์กร^{๖๑}

^{๕๘} H.A. Rosso, et al, **Achieving Excellence in Fund Raising : A Comprehensive Guide to Principles, Strategies, and Methods**, (San Francisco : Jossey – Bass, 1991), pp. 1 - 8.

^{๕๙} P. Ambrogetti, Coen, M. Cagil, Milano, R. Manuela di Fund Raising, **La Raccodta di Fund per le Organization non profit**, (Roma : Astistica, 1998), pp. 1 - 5.

^{๖๐} M. Norton, **The Worldwide Fundraiser's Handbook : A Guide to Fundraising for Southern NGOs and Voluntary Organization**, (London : Sega Publications, 1996), pp. 3 - 10.

^{๖๑} J.M. Greefield, **Fund Raising Fundamentals : A Guide to Annual Guiding for Professional and Volunteers**, (New York : John Wiley & Son, 1994), pp. 2 - 12.

การระดมทุนยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างองค์กร และประชาชนที่สนับสนุนองค์กรนั้น มากกว่าการรวบรวมเงินบริจาค ดังนั้นการจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเชื่อมหรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและบุคคล ให้อยู่ในปัจจัยต่างๆ หรืออยู่ในภาวะเดียวกันคือ มีความสัมพันธ์ในการระดมทุนร่วมกัน (Relationship fund raising) การบริหารจัดการของระบบการลงทุนที่มีประสิทธิภาพคือ มีเครือข่ายที่จะให้แน่ใจว่าแหล่งทุนนั้นจะสนับสนุนองค์กรใน ระยะยาวมากกว่าการสนับสนุนเงินทุนเป็นครั้งคราวและจากแนวความคิดเรื่อง การระดมทุนนี้ความสำเร็จของการระดมทุน จะประกอบไปด้วยการสร้างความสัมพันธ์และการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับผู้สนับสนุนองค์กรซึ่งจะมีวิธีการคิดหรือแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันไป แต่ละองค์กรในการบริหารจัดการคน เทคนิคและแหล่งเงินทุน^{๖๒} การระดมทุนเป็นกิจกรรม การวางแผนที่เกี่ยวกับการบริจาคโดยที่กิจกรรมการระดมทุนจะต้องดำเนินการไปภายใต้กรอบของ วัตถุประสงค์ขององค์กร กระบวนการ การระดมทุนจะเกี่ยวข้องกับองค์กรที่จะระดมทุนโดยที่ จะต้องมีการวางแผนในการระดมทุน และมีรายละเอียดและการประเมินภารกิจในการระดมทุน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดและต้องการที่จะบรรลุภารกิจ โดยการบริหารจัดการ เทคนิค และแหล่งของทุน การปฏิบัติในการระดมทุนจะอยู่ในแผนทางยุทธศาสตร์ในการระดมทุนซึ่ง องค์กรจะเป็นผู้จัดทำเพื่อที่จะทำให้เกิดเศรษฐกิจที่ยั่งยืนขององค์กร^{๖๓} การระดมทุนเป็นเทคโนโลยี ที่จะทำให้การปฏิบัติในการที่ระดมทุนเป็นผลสำเร็จมากกว่าการระดมทุนไปตามสามัญสำนึก โดยการ ปฏิบัติงานไปตามสามัญสำนึกจะทำให้เกิดความเสี่งสูง การระดมทุน (Fund raising) จะป้องกัน ความเสี่งนั้นๆและการระดมทุน (Fund raising) หมายถึง^{๖๔}

๑. การสร้างองค์กรเพื่อให้มีความสามารถในการระดมทุน คือ องค์กรจะต้องมี วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มองเห็นและจับต้องได้ มีอาจารย์และผู้ปฏิบัติงานเป็นมืออาชีพ มีความต้องการ ทุนทางเศรษฐศาสตร์ที่มีความเข้าใจที่ชัดเจน และมีความสามารถในการจัดการและควบคุมได้

๒. กระบวนการในการระดมทุน หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารถึงสาเหตุในการระดม ทุนที่ดี การเสาะหาผู้บริจาค (Prospective donors) บุคคลที่เข้าร่วมในกระบวนการ ระดมทุนทั้ง ภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งการวัดผลที่เกิดขึ้น

๓. เทคนิคในการระดมทุน คือ กิจกรรมในการระดมทุนที่จะทำให้การจัดการกิจการณรงค์ที่มี ประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การระดมทุน หมายถึง การที่วัดค้นหาและแสวงหาหรือชักชวนบุคคลต่างๆและ องค์กรต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนด้านการเงินเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการในการจัดโครงการ และกิจกรรม ที่เกี่ยวกับการระดมทุนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

^{๖๒} k. Burnett, *Friend for Life, Relationship Fund Raising in Practice*, (London : Jessica Kingsley Publishers, 1996), pp. 1 - 9.

^{๖๓} W.E.Lindhal, *Strategic Planning for Fund Raising: How to Bring in More Money Using Strategic Allocation*, (San Francisco: Jossey-Bass, 1993), pp. 10 - 15.

^{๖๔} L.P. Edles, *Fund Raising: Hands-on Tactics for Non Profit Groups*, (New York : John Wiley & Son, 1993), pp. 1 - 31.

ตารางที่ ๒.๕ แสดงความหมายของการระดมทุน (ต่อ)

นักวิชาการ	ความหมายของการระดมทุน
นิสดาร์ก เวชยานนท์, (๒๕๔๔, หน้า ๑๓)	การระดมทุนของสมาคมพุทธมามกสว่างประทีปธรรมสถานใช้วิธีหลักคือ การบริจาคตามศรัทธา โดยผู้ที่มีจิตศรัทธาต้องมาบริจาคที่สมาคมเอง โดยที่สมาคมไม่มีนโยบายเดินไปเรื่อยไร การบริจาคส่วนใหญ่อยู่ในรูปเงินสด จะมีคนเข้ามาบริจาคที่สมาคมทุกวันทั้งวันตั้งแต่เช้าจดเย็น
รอสโซ่ และคณะ (Rosso et al) (1991, PP. 1-8)	๑. การระดมทุนไม่ใช่เป็นวิทยาศาสตร์ของการรวบรวมทุน แต่เป็นวิทยาศาสตร์ของเศรษฐกิจที่ดีขึ้นของสังคม ๒. การระดมทุนจะเกี่ยวกับข้อบกพร่องกับวัตถุประสงค์และจุดประสงค์ขององค์กรที่ต้องการ ๓. การระดมทุนเป็นเครื่องมือของผู้บริจาคและการรับบริจาคโดยมีองค์กรและสิ่งแวดล้อมขององค์กรเป็นผู้ดำเนินการ ๕. การระดมทุนต้องมีการบอกความต้องการที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยองค์กรที่ทำการระดมทุนจะต้องมีการ
แอมโบรเกรท แคจลี และมิลานโน (1988, pp.1-5)	๑. เป็นกิจกรรมทั้งหมดที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ๒. เป็นการทำให้สังคมมั่นคงอย่างยั่งยืน ๓. กิจกรรมทั้งหมดที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการเงินซึ่งจะเป็นแหล่งทุนที่ยั่งยืนขององค์กรในระยะยาวและ ๔. เป็นการทำให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
นอร์ตัน (Norton), (1996, pp.3-10)	๑. ผู้บริจาคมีความพึงพอใจที่จะบริจาค ๒. ผู้บริจาคมีการสนับสนุนที่จะทำให้เกิดการบริจาคที่มีประสิทธิภาพ ๓. แหล่งทุนมีความต้องการที่จะบริจาค
กรีนฟิลด์ (Greenfield) (1994, pp.2-12)	๑. กิจกรรมในการหาทุนหรือระดมทุนเท่านั้น ๒. การระดมทุนควรจะเป็นกระบวนการพัฒนาทุน ๓. กระบวนการนี้ควรจะเริ่มจากการเปลี่ยนความคิดให้เป็นโครงการที่เป็นรูปธรรม

ตารางที่ ๒.๕ แสดงความหมายของการระดมทุน (ต่อ)

นักวิชาการ	ความหมายของการระดมทุน
เบอร์เน็ต (Burnett) , (1966, pp.1-9)	๑. การระดมทุนนั้นเป็นการสร้างและยึดถือความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างองค์การ ๒. ประชาชนที่สนับสนุนองค์การนั้น มากกว่าการรวบรวมเงินบริจาค ๓. การจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเชื่อมหรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์การและบุคคล ให้อยู่ในปัจจัยต่างๆ หรืออยู่ในภาวะเดียวกัน
ลินดาล (Lindhal.), (1993, pp. 10-15)	๑. การระดมทุนเป็นกิจกรรม การวางแผนที่เกี่ยวข้องกับการบริจาค ๒. กิจกรรมการระดมทุนจะต้องดำเนินการไปภายใต้กรอบของวัตถุประสงค์ขององค์การ ๓. กระบวนการ การระดมทุนจะเกี่ยวข้องกับองค์การที่จะระดมทุนโดยที่จะต้องมีการวางแผนในการระดมทุน
เอดเลส (Edles), (1993, pp.1-31)	๑. การระดมทุนเป็นเทคโนโลยีที่จะทำให้การปฏิบัติในการที่ระดมทุนเป็นผลสำเร็จ ๒. การระดมทุนไปตามสามัญสำนึก โดยการปฏิบัติงานไปตามสามัญสำนึกจะทำให้เกิดความเสียหายสูง ๓. การระดมทุน (Fund raising) จะป้องกันความเสี่ยงนั้นๆและการระดมทุน (Fund raising)

๒.๒.๒ แนวคิดการระดมทุน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างต่อเนื่องและยังผลให้มีการปรับตัวในลักษณะที่เสื่อมถอยตามกระแสทุนนิยมและวัตถุนิยมของประเทศตะวันตกตามลำดับ จนทำให้บทบาทของพระสงฆ์และวัดวาอารามที่ครั้งหนึ่งเคยมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชน ไม่สามารถดำรงบทบาทของตนได้ต่อไป นอกจากนี้แล้ว กระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังผลักดันให้พระสงฆ์และวัดต้องแข่งขันกันเองเพื่อการอยู่รอดภาพของการแข่งขันหารายได้ระหว่างวัดและการแข่งขันกันสร้างถาวรวัตถุต่างๆภายในวัด ไม่ว่าจะเป็นอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ หรือองค์เจดีย์ขนาดใหญ่เพื่อระดมทุนให้ ประชาชนทั่วไปมาทำบุญกับวัดมาก ๆ จึงเกิดขึ้นและเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าวัดในประเทศไทยมีรูปแบบการจัดการรายได้ หรือการระดมทุนกันอย่างไรและยอดรายได้ที่วัดแต่ละแห่งหารายได้มีจำนวนมากน้อยแค่ไหน

ไหนและแต่ละวัดมีรูปแบบการบริหารงานอย่างไร จากการประมวลแนวคิดที่เกี่ยวกับการระดมทุน ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับแนวคิดการระดมทุนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๖๕}

งานก่อสร้างอาคารมหาวิทยาลัยต่างๆแห่งใหม่เป็นงานใหญ่ที่ต้องใช้กำลังทรัพย์และกำลังสติปัญญาอย่างมาก ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายทั้งในส่วนของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยและผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป การจัดพิมพ์หนังสือเรื่องจากนาลันทาถึงมหาจุฬาฯ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรู้สึกสำนึกร่วมกันในการที่จะช่วยกันส่งเสริมงานนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์”^{๖๖} ได้กล่าวว่า การระดมทุนเป็นวิธีการที่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบชุมชน สังคมโดยมีจิตสาธารณะและเป็นช่องทางให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ร่วมกันหันมาเอาใจใส่ต่อสังคมมากขึ้น มีสำนึกรักท้องถิ่น ผูกพันกับท้องถิ่น แบ่งปันความรัก ความมีน้ำใจ มีการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรต่อกันเสมือนเครือญาติผ่านทุนในสังคมที่เกิดจากการตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดั่งามของสังคมไทย โดยระบบความสัมพันธ์ตามโครงสร้างในสังคมได้แก่ คน สถาบัน ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังอย่างมหาศาลในการพัฒนาชุมชนและสังคม^{๖๗} ทุนทางสังคมเป็นพลังทางสังคมในการแก้ปัญหาวิกฤตของสังคมได้ โดยให้ความหมายทุนทางสังคมว่า “การที่คนมารวมกัน เอาความดีมารวมกัน เอาความรู้มารวมกัน เพื่อแก้ปัญหาของสังคม”^{๖๘} องค์การไม่แสวงหากำไรจำนวนนับล้านแห่งทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ล้วนแต่มีภาระความจำเป็นที่สำคัญ คือ การระดมทุนเพื่อนำเงินมาเป็นทุนใช้ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร^{๖๙} เงินทุนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งยวดในการดำเนินภารกิจขององค์กรทางศาสนา ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ ที่มีได้แสวงหาผลกำไรแต่อย่างไร จากการประกอบกิจกรรมแต่มีภารกิจที่ต้องช่วยเหลือสาธารณกุศลในด้านต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนกิจการขององค์กร^{๗๐} การบริจาคเงินเพื่อศาสนาให้แก่วัด เพื่อการสืบสานพระศาสนา บูรณะวัดวาอาราม หรือเพื่อกิจของวัดและของสงฆ์ ซึ่งถือว่าการทำบุญ ขณะเดียวกันก็บริจาคเงินอันเป็นการทำทั้งบุญและ

^{๖๕} วิทย์ สัตยารักษ์วิทย์ และ สุรสิทธิ์ วชิรขจร, การระดมทุน : กรณีศึกษาวัดในพระบรมพุทธานุภาพ, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^{๖๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), ยุทธศาสตร์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์, ปาฐกถาพิเศษที่แสดงในพิธีเปิดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ณ หอประชุมมวก ๔๘ พรพชา, เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๓.

^{๖๗} วิไลลักษณ์ พรหมเสน, วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๖ (กรกฎาคม – สิงหาคม) : หน้า ๓๗.

^{๖๘} ประเวศ วะสี, ชุมชนเข้มแข็ง ทุนทางสังคมของไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคารออมสิน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๑.

^{๖๙} กวินดา วัชรสิงห์, กลยุทธ์ในการสื่อสารในการระดมทุนขององค์กรสาธารณประโยชน์ในการทำงานเพื่อสังคม, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๔๐.

^{๗๐} ศุภมาส เศรษฐพงษ์กุล, การสำรวจการระดมทุนขององค์กรทางศาสนา, รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔. หน้า ๑๗.

ทานแก่บุคคลที่ยากไร้และด้อยโอกาส องค์การกุศล สถาบันการศึกษา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินที่ประชาชนบริจาคถวายโดยพระราชกุศล เป็นเงินทุนที่ประชาชนชาวไทยเต็มใจบริจาคเพราะสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และด้วยความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ เงินทุนที่บริจาคเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมและสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในการพัฒนาและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนชาวไทย^{๗๑} ทูทางสังคมว่ามีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งหมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคีปรองดอง การมีองค์กรที่เป็นหน่วยจัดการระบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน การมีศิลปวัฒนธรรม การมีจิตรวมใจ การมีศีลธรรมจรรยา การมีความสมัครสมานสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งทูทางสังคมเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญมากที่จะสร้างให้ท้องถิ่นและชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็ง จริงจังและยั่งยืน^{๗๒} การให้หรือการบริจาคเพื่อศาสนาได้หลายรูปแบบ เช่น การบริจาคเงินเพื่อสร้างวัดด้วยการทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การบริจาคในรูปสิ่งของด้วยการตักบาตรทำสังฆทาน นอกจากเงินหรือสิ่งของแล้วศาสนิกชนก็อาจสละเวลาช่วยงานวัดในโอกาสต่างๆ และนอกเหนือจากการบริจาคแก่วัด บุคคลก็อาจบริจาคเงิน สิ่งของและเวลาเพื่อช่วยเหลือสังคมตัวอย่างเช่น การบริจาคเงินให้แก่โรงพยาบาลหรือสถานสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส การมอบสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ภัยหนาว การสละเวลาเป็นโค้ชกีฬาแก่เด็กในชุมชน หรือการไปเยี่ยมเยียนเด็กพิการหรือคนชราตามสถานสงเคราะห์ เป็นต้น^{๗๓}

มีนักวิชาการต่างชาติได้กล่าวถึง หลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของ การระดมทุนมี ๕ ประการ คือ^{๗๔}

๑. หลักการที่ว่า “ประชาชนให้ประชาชน เพื่อช่วยเหลือประชาชน (People give to people to help people)” เป็นคำขวัญ หรือหลักการที่สำคัญของการระดมทุน เนื่องจากบุคคลเป็นผู้ตัดสินใจที่จะบริจาคหรือไม่บริจาค มิใช่สถาบัน โดยผู้บริจาคจะบริจาคหรือไม่บริจackson นั้น การบริจาคจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของผู้บริจาคกับการตอบสนองต่อผู้ระดมทุน หรือการตัดสินใจบริจาคจะขึ้นอยู่กับลักษณะผู้นำของสถาบันนั้น ๆ

๒. หลักการที่สองคือ การเข้าใจกระบวนการพัฒนาแหล่งเงินทุนที่จะบริจาค โดยที่ “ผู้ที่จะบริจาคจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของผู้ระดมทุนกับผู้บริจาคซึ่งจะให้ หรือบริจาคอะไร”

๓. หลักการที่ สาม คือ ลักษณะของผู้นำขององค์การที่จะระดมทุน โดยจะต้องมีลักษณะผู้นำในทีมผู้บริหารขององค์การ ผู้ร่วมงานและอาสาสมัครที่เป็นบุคคลสำคัญในการ ระดมทุนจำเป็นต้อง มี

^{๗๑} จีวรธรรม ภักดีบุตร, การระดมทุน : กรณีศึกษาโครงการและกิจกรรมโดยเสด็จพระราชกุศล, รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔, หน้า ๑.

^{๗๒} ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, ชุมชนเข้มแข็ง ทูทางสังคมของไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคารออมสิน, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖.

^{๗๓} อมรรัตน์ อภินันท์มกุล, สังคมไทยกับการบริจาคและการประกอบกิจกรรมทางศาสนา, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๘.

^{๗๔} Weinstein Stanley, *The Complete Guide to Fundraising Management (AFP/Wiley Fund Development Series)*, 2nd ed, (New York : John Wiley & Son, 2002), pp. 1 - 6.

ลักษณะผู้นำและเชื่อว่าการระดมทุนจะประสบผลสำเร็จ เมื่อผู้นำมีลักษณะของผู้นำก็จะทำให้งานอย่างอื่นๆ ประสบผลสำเร็จ

สรุปได้ว่า การระดมทุนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาขีดความสามารถภายในเพื่อการพึ่งตนเองขององค์กรสาธารณประโยชน์ ดังนั้น จึงต้องมีวิธีการหารายได้จากการบริจาคของผู้ที่มีจิตศรัทธาและการประชาสัมพันธ์ จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ใช้ในการระดมทุนหารายได้ให้แก่องค์กร

ตารางที่ ๒.๖ แสดงแนวคิดการระดมทุน

นักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับการระดมทุน
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)	๑.งานใหญ่ที่ต้องใช้กำลังทรัพย์และกำลัง สติปัญญา มาก ๒. ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย ๓. ต้องอาศัยผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป ๔. การสร้างความรู้สึกร่วมกันในการที่จะช่วยกันส่งเสริมงานนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์
วิไลลักษณ์ พรหมเสน (ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๖ หน้า ๓๗)	๑. การระดมทุนเป็นวิธีการที่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบชุมชน สังคม โดยมีจิตสาธารณะ๒. เป็นช่องทางให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ร่วมกันหันมาเอาใจใส่ต่อสังคมมากขึ้น ๓. สร้างสำนึกรักท้องถิ่น ผูกพันกับท้องถิ่น แบ่งปันความรัก ความมีน้ำใจ มีการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรต่อกันเสมือนเครือญาติผ่านทุนในสังคม ๔. ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไวเนื้อเชื่อใจ สายใยความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทย
ประเวศ วะสี, (๒๕๔๒, หน้า ๑๐๑)	๑. ทุนทางสังคมเป็นพลังทางสังคมในการแก้ปัญหาวิกฤตของสังคมได้ ๒. สร้างคนมารวมกัน เอาความดีมารวมกัน เอาความรู้มารวมกัน เพื่อแก้ปัญหาของสังคม
กวินดา วัชรสิงห์, (๒๕๔๔, หน้า ๔๐)	องค์กรไม่แสวงหากำไรจำนวนนับล้านแห่งทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ล้วนแต่มีภาระความจำเป็นที่สำคัญคือ การระดมทุนเพื่อนำเงินมาเป็นทุนใช้ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร

ตารางที่ ๒.๖ แสดงแนวคิดการระดมทุน (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดการระดมทุน
ศุภมาส เศรษฐพงษ์กุล (๒๕๔๔, หน้า ๑๗)	๑. เงินทุนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งยวดในการดำเนิน ๒. ภารกิจขององค์กรทางศาสนา ซึ่งเป็นองค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์ที่มีได้แสวงหาผลกำไรแต่อย่างไร จากการประกอบกิจกรรมแต่มีภารกิจที่ต้องช่วยเหลือสาธารณกุศลในด้านต่าง ๆ ๓. จัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนกิจการขององค์กร
จิรวรรณ ภักดีบุตร (๒๕๔๔, หน้า ๑)	๑. การบริจาคเงินเพื่อศาสนาให้แก่วัด เพื่อการสืบสาน พระศาสนา บูรณะวัดวาอาราม ๒. กิจของวัดและของสงฆ์ ซึ่งถือว่าการทำบุญ ๓. การบริจาคเงินอันเป็นการทำทั้งบุญและทานแก่บุคคลที่ยากไร้และด้อยโอกาส
ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (๒๕๕๔, หน้า ๒๖)	๑. ทุนทางสังคมว่ามีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งหมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคีปรองดอง การมีองค์กรที่เป็นหน่วยจัดการระบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน การมีศิลปวัฒนธรรม การมีจิตรวมใจ การมีศีลธรรมจรรยา การมีความสมัคสมานสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน
อมรรัตน์ อภินันท์มหกุล (๒๕๕๕ , หน้า ๘)	การให้หรือการบริจาคเพื่อศาสนามีได้หลายรูปแบบ เช่น การบริจาคเงินเพื่อสร้างวัดด้วยการทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การบริจาคในรูปสิ่งของด้วยการตักบาตร ทำสังฆทาน
ไวน์สแตน (Weinstein) (2002 , PP. 1-6)	๑. หลักการที่ว่า “ประชาชนให้ประชาชน เพื่อช่วยเหลือประชาชน ๒. หลักการที่สองคือ การเข้าใจกระบวนการพัฒนาแหล่งเงินทุนที่จะบริจาค ๓. หลักการที่ สาม คือ ลักษณะของผู้นำขององค์กรที่จะระดมทุน

๓) องค์ประกอบของการระดมทุน

การระดมทุน มิได้มีองค์ประกอบที่เป็นมาตรฐานที่ยึดถือและใช้กันทั่วไปแต่อย่างใด แต่ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการระดมทุนของแต่ละองค์กร ที่จะประยุกต์ใช้ให้สอดคล้อง และเหมาะสม จากการตรวจสอบเอกสารมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการระดมทุนไว้ดังนี้

ทองศรี กำภู ณ อยุธยาและศุภมาส เศรษฐพงษ์กุล ได้กล่าวว่าในการระดมทุนทั่วไป ถ้าจะให้ เกิดผลลัพธ์อย่างเต็มที่แล้ว ควรคำนึงองค์ประกอบในการระดมทุนควบคู่ไปด้วย ได้แก่

๑. กลุ่มผู้บริจาค (Audience)

๒. วิธีการรับบริจาค (Offer)

๓. รูปแบบการระดมทุน (Format)

๔. ความคิดริเริ่ม (Creative)

๕. กลวิธีการช่วยระดมทุน (Method of Payment) ในกรณีการระดมทุนนี้ยังสามารถขยาย ผลได้หลากหลายวิธี เช่น ช่วยในลักษณะอาสาสมัคร ช่วยด้วยแรงกายแรงใจและความคิด การช่วย ด้วยเงิน การให้ในรูปบัตรเครดิตรหรือบัตรกำนัล เป็นต้น

ปีเตอร์ และแนนซี (Peter and Nancy) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สมควรนำมาพิจารณา ดังนี้

๑. แรงจูงใจของผู้บริจาค (knowing what motivates individuals/groups to donate) โดยปกติแล้วการบริจาคจะเกิดจากการที่คนต้องการจะช่วยเหลือคนอื่นหรือ (People Give to People) โดยอาจมีเหตุผลหลายประการ เช่น ต้องการมีส่วนร่วมและมีความมุ่งมั่นที่เข้าร่วมกับกลุ่มโดย พิจารณาถึงผลที่เข้าร่วม (involvement or Commitment to the group and cause) เพื่อระลึก ถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (he quest for immortality) มองหาสิ่งที่สร้างความทรงจำ (Seek Recognition) ชอบเข้าร่วมกิจกรรม (Enjoy the Event) เหตุผลทางศาสนา (Religious Point of View) ความละอาย/ความรู้สึกผิด (Guilt) ความเห็นอกเห็นใจ (Compassion) ถูกขอร้อง (They were asked to give) ดังนั้น หากผู้ระดมทุนไม่มีความเข้าใจความต้องการของผู้บริจาคแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะสร้างโครงการขอทุนให้สอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้บริจาคได้

๒. รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ (Knowing your project) ผู้ดำเนินการระดมทุนจะต้องมี การชี้แจงเกี่ยวกับรายละเอียดโครงการ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในชุมชนและ องค์กร จำนวนเงินที่ต้องการได้รับการสนับสนุน ระยะเวลาที่ต้องใช้เงินสนับสนุนนั้น รวมถึงการ บริหารเงินของโครงการทั้งหมดให้แก่ผู้ที่จะบริจาคได้ทราบข้อมูล เพราะผู้บริจาคจะได้รู้ว่าเขาถูกขอให้ ช่วยสนับสนุนในเรื่องใดและในการดำเนินงานขององค์กรไม่แสวงหากำไรนั้น ความโปร่งใสถือว่าเป็นสิ่ง สำคัญที่สุด ซึ่งองค์กรจะต้องแสดงให้เห็นถึงการนำเงินบริจาค่นั้นไปใช้อย่างคุ้มค่าสูงสุด ตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค

๓. กลุ่มเป้าหมายและแหล่งทุน (Being aware of potential sources of funding) การ กำหนดกลุ่มเป้าหมายและแหล่งทุน จะต้องมีความสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการ ระดมทุนขององค์กร ซึ่งผู้ระดมทุนสามารถหาแหล่งทุนให้เหมาะสมได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น การจัด กิจกรรมเพื่อการระดมทุน การบริจาคจากปัจเจกบุคคล การบริจาคจากภาคธุรกิจเอกชน การบริจาค

จากองค์กรทุน มูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งให้ทุนสนับสนุนและจากการบริจาคจากส่วนงานพัฒนาประเทศของภาครัฐบาล

๔. พัฒนากลยุทธ์ให้สอดคล้อง (Develop a Strategy) การพิจารณาแหล่งทุนที่เหมาะสมนั้น เป็นเรื่องค่อนข้างยากผู้ระดมทุนจะต้องศึกษาและความเข้าใจรายละเอียดในการดำเนินงานต่าง ๆ และคัดเลือกแหล่งทุนจากหลายแหล่ง เพื่อนำไปพิจารณาพัฒนากลยุทธ์ในการระดมทุนขององค์กร ได้แก่ ระยะเวลาของที่ต้องการใช้ทุน จำนวนทุนสนับสนุนที่ต้องการ จำนวนทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น อาสาสมัคร เวลาที่จะสามารถจัดการรณรงค์ นำเสนอเรื่องราวของสิ่งที่ต้องการขอความช่วยเหลืออย่าง ชัดเจน สิ่งแวดล้อมบางอย่างอาจมีข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ การมองหาแหล่งทุนมากกว่าหนึ่งใน กิจกรรมเดียวกัน บางแหล่งทุนจะเลือกสนับสนุนทุนตามหัวข้อกิจกรรมตามที่องค์กรได้ระบุไว้เท่านั้น เมื่อได้พิจารณาอย่างดีแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การเน้นย้ำและการอธิบายให้ผู้ที่จะบริจาคได้เห็นว่าเขา ได้อะไรหากสนับสนุนองค์กร (what's in it for me ?) ทั้งนี้ในกรณีที่ต้องการมีแหล่งทุนเดิมอยู่ใน รายชื่อของแหล่งทุนที่เลือก ให้เลือกแหล่งทุนเดิมก่อนแหล่งใหม่ (Old money before seeking out the new) เพราะความสัมพันธ์และความคุ้นเคยระหว่างกันจะทำให้มีความเข้าใจและมีความน่าเชื่อถือ มากกว่าแหล่งใหม่

๕. รู้จักองค์กรและทรัพยากรที่มีอยู่ (Being familiar with your organization and its resources) ประเด็นสำคัญที่ผู้ระดมทุนจะต้องคำนึงถึง คือ

๑) ภาพลักษณ์ (Image) ขององค์กรที่เป็นอยู่ในมุมมองของสังคมและชุมชนนั้นเป็น อย่างไร หากภาพลักษณ์ขององค์กรดีก็จะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การรณรงค์ระดมทุนประสบความสำเร็จ ได้มากขึ้น

๒) การเรียนรู้จากสิ่งที่ผิดพลาดจากการระดมทุนครั้งก่อน (Evaluate past fundraising) เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์และแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาด

๓) มีความแน่ใจว่ากลุ่มภาคีพันธมิตรขององค์กรจะยังให้การสนับสนุน ในการดำเนินงานครั้งต่อไป (Ensure that the membership is fully in support)

๔) การจูงใจด้วยการยกเว้นภาษีจากการบริจาค (Tax Deductible)

๕) สิ่งอื่น ๆ ที่อาจจะต้องคำนึงถึงและมีการจัดการไปพร้อมกับการดำเนินงานระดม ทุนของโครงการได้แก่ วิธีการรับบริจาคที่ง่ายและสะดวกต่อผู้บริจาค การกำหนดผู้รับผิดชอบในการ รับบริจาค การยอมรับได้ที่จะถูกปฏิเสธการบริจาค การจดบันทึกรายละเอียดผู้บริจาค การแสดงความ คิดเห็น ประวัติผู้บริจาค ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ไม่เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการ ออกใบเสร็จรับเงินทุกครั้งที่ได้รับบริจาค มีการติดตามผลและแสดงความขอบคุณหลังจากได้รับบริจาค แล้วและหากมีคำถามที่ไม่สามารถตอบได้ ให้แน่ใจว่าคำถามนั้นจะส่งไปยังผู้ที่รับผิดชอบและได้รับ คำตอบในภายหลังและมีการแจ้งผลการดำเนินการให้กับผู้บริจากรายใหญ่ ๆ เพื่อเป็นการแสดงผลงาน และหากผู้บริจาคมีความพึงพอใจอาจได้รับการบริจาคอีก

๖. จริยธรรมในการระดมทุน (Ethical in fundraising) ยังเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มี ความสำคัญต่อการระดมทุนขององค์กรไม่แสวงหากำไร และจริยธรรมในการรณรงค์หาทุนว่าต้อง ประกอบด้วย

๑) เคารพกฎหมาย (Lawful) เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้รณรงค์หาทุนจะต้องยึดมั่น

๒) ความซื่อสัตย์ (Truthful) หมายถึง การเปิดเผยการดำเนินงานทุกอย่างขององค์กรอย่างตรงไปตรงมาในการรณรงค์หาทุน กิจกรรมสาธารณประโยชน์จะต้องไม่ปิดบังบางสิ่งบางอย่างกับผู้บริจาค กิจกรรมสาธารณประโยชน์ควรจะแจกแจงรายละเอียดการจัดการกับเงินทุนที่ได้รับบริจาคมาว่ามีการใช้จ่ายอย่างไร

๓) ความรับผิดชอบ (Accountable) หมายถึง ความรับผิดชอบเมื่อมีสิ่งผิดพลาดเกิดขึ้นสามารถอธิบายได้ว่าข้อผิดพลาดนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร

๔) ความเคารพ (Respectful) หมายถึง กิจกรรมสาธารณประโยชน์จะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้บริจาคให้พวกเขาได้เห็นว่าเป็นว่าเงินทุนที่พวกเขาบริจาคไปนั้นเอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานขององค์กรให้เกิดประสิทธิผล

สรุปได้ว่า การระดมทุนเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในการช่วยหารายได้ให้แก่องค์กร โดยลักษณะของการรณรงค์ต้องมีแบบแผน ขั้นตอน วัตถุประสงค์อย่างชัดเจนเช่นเดียวกับการรณรงค์ประชาสัมพันธ์โดยทั่วไป โดยไม่มีองค์ประกอบใดที่เป็นมาตรฐานที่ยึดถือและใช้กันทั่วไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการระดมทุนของแต่ละองค์กร โดยอาจพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการคือ

- ๑) แรงจูงใจของผู้บริจาค
- ๒) รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ
- ๓) กลุ่มเป้าหมายหรือแหล่งทุน
- ๔) พัฒนากลยุทธ์ให้สอดคล้อง
- ๕) รู้จักองค์กรและทรัพยากรที่มีอยู่
- ๖) จริยธรรมในการระดมทุน

๒.๒.๓ กระบวนการระดมทุน

กระบวนการระดมทุน คือแนวทางในการดำเนินการระดมทุนอย่างมีขั้นตอน เพื่อช่วยให้การดำเนินการระดมทุนมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้จากการตรวจสอบเอกสารมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการระดมทุนไว้ ดังนี้

นักวิชาการได้กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการระดมทุนขององค์กรไม่แสวงหากำไรไว้ ดังนี้^{๗๕}

๑. เพื่อรณรงค์ในการหารายได้มาใช้ในการดำเนินงานขององค์กร
๒. เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนผู้สนใจเข้ามาร่วมกิจกรรมขององค์กร
๓. เพื่อเผยแพร่แนวความคิดขององค์กร
๔. เพื่อเป็นช่องทางการส่งข่าวสารไปยังชุมชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ
๕. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดแก่กลุ่มประชาชน
๖. เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร

^{๗๕} กวินดา วัชรสิงห์, กลยุทธ์ในการสื่อสารในการระดมทุนขององค์กรสาธารณประโยชน์ในการทำงานเพื่อสังคม, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๔๗.

กระบวนการระดมทุนของโครงการและกิจกรรมโดยเสด็จพระราชกุศล มีกระบวนการดังนี้^{๗๖}

๑. คณะกรรมการ ในการระดมทุนไม่ว่าจะเป็นโครงการ/กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติหรือโครงการหาทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง มักจะจัดทำในรูปของคณะกรรมการดำเนินงาน เช่น มูลนิธิสายใจไทย กรรมการทุกคนของมูลนิธิเป็นบุคคลที่องค์กรเลือกมาเพื่อช่วยเหลือในการบริหารงานของมูลนิธิในตำแหน่งต่าง ๆ เป็นต้น

๒. หลักการในการทำงานระดมทุน ต้องยึดถือหลักการทำงานร่วมกันไม่ว่าจะอยู่ในรูปของตัวบุคคล หรือคณะกรรมการยึดถือว่าเป้าหมายหลักของงานคือ การทำงานเพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและพระราชวงศ์ทุกพระองค์ การทำงานถือหลักว่าไม่มีโครงการเล็ก หรือโครงการใหญ่ทุกโครงการถือว่าเป็นโครงการที่ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๓. การเลือกใช้คนในการมาทำงานร่วมกัน ถือหลักการมองคนที่มีความรู้ความสามารถ มีความดีเป็นหลัก ไม่ใช่เริ่มต้นด้วยการมองความชั่ว หรือความไม่ดีของคนโดยเลือกสิ่งที่ดีในคนคนนั้นมาใช้ให้เหมาะกับงาน

๔. การตั้งเป้าหมายของการระดมทุนคือ การให้ประชาชนทั่วไปทุกชนชั้น ทุกเพศ ทุกวัย สามารถมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือร่วมบริจาคไม่ว่าจะเป็นประชาชนชาวไทย หรือชาวต่างชาติ ได้กล่าวว่า กระบวนการระดมทุนขององค์กรทางศาสนา มีกระบวนการ ดังนี้^{๗๗}

๑. วิธีการระดมทุนขององค์กรในแต่ละศาสนา มีวิธีการระดมทุนที่นิยมกันใช้มากที่สุดคือ การขอรับบริจาค ณ สำนักงาน รongลงมาคือ การขอรับบริจาคด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ส่งธนาคติ โอนเงินเข้าบัญชี ผักคนมาบริจาคและการจัดงานประจำปีสุดท้ายคือ การประกาศเชิญชวนให้ประชาชนทั่วไปมาบริจาคตามจิตศรัทธาและการบอกบุญเป็นราย ๆ นอกนั้นมีการจัดกิจกรรมพิเศษเป็นครั้งคราว เช่น งานบอล งานบันเทิง

๒. องค์กรทางศาสนาไม่ค่อยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสำหรับการรณรงค์ทุนโดยเฉพาะ มีเพียงองค์กรอิสลามเท่านั้น

๓. การตั้งเป้าหมายในการรณรงค์ทุน การระดมทุนจำเป็นต้องมีการตั้งเป้าหมายให้ชัดเจนทั้งด้านจำนวนเงิน และเงื่อนไขเวลาว่าต้องการเงินบริจาคเท่าไร มีระยะเวลาในการระดมทุนนานมากน้อยแค่ไหน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเตรียมแผนงานในการระดมทุนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความสามารถขององค์กร

๔. องค์กรทางศาสนาใช้รูปแบบหลากหลาย ทั้งที่เป็นทางการและอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว อย่างไรก็ตามรูปแบบที่นิยมใช้กันมีการใช้สื่อใน ๓ ลักษณะคือ ขอรับบริจาคโดยตรงกับผู้บริจาคศรัทธาและมีกำลังทรัพย์ ใช้ระบบปากต่อปากและนำจดหมายขอรับบริจาค นอกนั้นวิธีอื่น ๆ ได้แก่บอกผ่านผู้นำชุมชนให้ผู้มีบารมีบอกต่อ หรือช่วยระดมทุนให้ใช้สื่อต่าง ๆ อาทิเช่น โทรทัศน์ วิทยุ

^{๗๖} จีวรพรรณ รักดีบุตร, การระดมทุน : กรณีศึกษาโครงการและกิจกรรมโดยเสด็จพระราชกุศล, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๕ - ๗.

^{๗๗} ศุภมาส เศรษฐพงษ์กุล, การสำรวจการระดมทุนขององค์กรทางศาสนา, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๔ - ๓๓.

หนังสือพิมพ์ แผ่นพับช่วยประชาสัมพันธ์และขอรับบริจาคทางไปรษณีย์รวมทั้งยังพบว่า รูปแบบการระดมทุนขององค์กรไม่แตกต่างกันมากนักตามศาสนา

๕. ชักชวนให้คนมาบริจาค องค์กรทางศาสนาใช้วิธีที่ชักจูงคนให้มาบริจาคมากที่สุด คือ การสร้างความศรัทธาด้วยผลงาน วิธีรองลงมาได้แก่ การใช้ความเชื่อศรัทธาทางศาสนาเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะและโน้มน้าวให้คนเห็นใจในความจำเป็นที่ต้องระดมทุน นอกนั้นมีบ้างที่ใช้การอ้างเรื่องความกตัญญู แสดงการยกย่องโดยการประกาศให้สังคมรับรู้ ใช้แรงจูงใจในเรื่องการลดหย่อนภาษีให้ผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม

ในการระดมทุนเพื่อสร้างห้องสมุด “เฉลิมราชกุมารี” ทุกแห่งมีกระบวนการที่โปร่งใส หมายความว่า การระดมทุนส่วนใหญ่จัดทำในรูปของกรรมการและคณะกรรมการ จะประกอบด้วยตัวแทนของหน่วยงานราชการเช่น มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ผู้แทนส่วนราชการในจังหวัด ตัวแทนของเอกชน พ่อค้าและที่สำคัญมากประการหนึ่งในทุกกรณีที่มีการระดมทุนพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่มิบทบาทอย่างมาก ในทุกแห่งอาจกล่าวได้ว่า ต้องอาศัยบารมีจากพระสงฆ์ที่เป็นผู้ที่ได้รับความเลื่อมใสจากประชาชนในชุมชนเหล่านั้น^{๗๘}

การระดมทุนเป็นกระบวนการจัดการ โดยกระบวนการระดมทุนขององค์กรไม่แสวงหากำไรนั้น ได้มีการนำไปใช้หลายรูปแบบแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและศักยภาพของแต่ละองค์กรอาจกล่าวได้ว่า องค์กรที่สามารถมีกระบวนการระดมทุนได้อย่างครบถ้วนทุกขั้นตอน มักจะเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่พอมีเงินในการดำเนินการและมีบุคลากรที่เพียงพอ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าองค์กรไม่แสวงหากำไรขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดเรื่องของเงินทุน สามารถนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับการระดมทุนไปประยุกต์ใช้ได้ ด้วยการจัดการกระบวนการให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และของสภาพองค์กร^{๗๙}

๑. คณะกรรมการในการระดมทุนไม่ว่าจะเป็นโครงการ/กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติหรือโครงการหาทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง มักจะจัดทำในรูปของคณะกรรมการดำเนินงาน เช่น มูลนิธิสายใจไทย กรรมการทุกคนของมูลนิธิเป็นบุคคลที่องค์กรเลือกมาเพื่อช่วยเหลือในการบริหารงานของมูลนิธิในตำแหน่งต่าง ๆ เป็นต้น

๒. หลักการในการทำงานระดมทุน ต้องยึดถือหลักการทำงานร่วมกันไม่ว่าจะอยู่ในรูปของตัวบุคคล หรือคณะกรรมการยึดถือว่าเป้าหมายหลักของงานคือ การทำงานเพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและพระราชวงศ์ทุกพระองค์ การทำงานถือหลักว่าไม่มีโครงการเล็ก หรือโครงการใหญ่ทุกโครงการถือว่าเป็นโครงการที่ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

^{๗๘} นิสตาร์ก เวชยานนท์, การระดมทุน : กรณีศึกษาห้องสมุด เฉลิมราชกุมารี, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๔๗.

^{๗๙} เบอร์เนต บารอน, อ้างถึงใน, อิสราวัต สุวรรณรังสี, “การประชาสัมพันธ์ในการระดมทุนขององค์กรไม่แสวงหากำไรของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะนิเทศศาสตร์ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐), หน้า ๕๗.

๓. การเลือกใช้คนในการมาทำงานร่วมกันถือหลักการมองคนที่มีความรู้ความสามารถ มีความดีเป็นหลัก ไม่ใช่เริ่มต้นด้วยการมองความชั่ว หรือความไม่ดีของคนโดยเลือกสิ่งที่ดีในคนคนนั้นมาใช้ให้เหมาะกับงาน

๔. การตั้งเป้าหมายของการระดมทุนคือ การให้ประชาชนทั่วไปทุกชนชั้น ทุกเพศ ทุกวัย สามารถมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือร่วมบริจาคไม่ว่าจะเป็นประชาชนชาวไทย หรือชาวต่างชาติ

สรุปได้ว่า กระบวนการระดมทุนคือ ขั้นตอนในดำเนินงานการระดมทุนขององค์กร เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร เพื่อโน้มน้าวสร้างแรงจูงใจผลักดันทำให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทุนในการดำเนินการและมีบุคลากรที่เพียงพอ

ตารางที่ ๒.๗ แสดงกระบวนการระดมทุน

นักวิชาการ	กระบวนการระดมทุน
กวินดา วัชรสิงห์ (๒๕๔๔, หน้า ๔๗).	๑. เพื่อรณรงค์ในการหารายได้มาใช้ในการดำเนินงานขององค์กร ๒. เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร ๓. เพื่อเผยแพร่แนวความคิดขององค์กร ๔. เพื่อเป็นช่องทางการส่งข่าวสารไปยังชุมชนที่อยู่ห่างไกล ๕. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดแก่กลุ่มประชาชน ๖. เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร
จิรวรรณ ภักดีบุตร, (รายงานการวิจัย, หน้า ๕ - ๗.)	๑. คณะกรรมการ ในการระดมทุนไม่ว่าจะเป็นโครงการ/กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ๒. หลักการในการทำงานระดมทุน ต้องยึดถือหลักการทำงานร่วมกัน ๓. การเลือกใช้คนในการมาทำงานร่วมกัน ๔. การตั้งเป้าหมายของการระดมทุน
ศุภมาส เศรษฐพงษ์กุล (รายงานการวิจัย, หน้า ๒๔ - ๓๓)	๑. การขอรับบริจาค ๒. องค์กรทางศาสนาไม่ค่อยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสำหรับการรณรงค์ทุน ๓. การตั้งเป้าหมายในการรณรงค์ทุน ๔. องค์กรทางศาสนาใช้รูปแบบหลากหลาย ๕. การสร้างความศรัทธาด้วยผลงาน
นิสตากร เวชยานนท์ (รายงานการวิจัย, ๒๕๔๔, หน้า ๔๗.)	๑. การระดมทุนส่วนใหญ่จัดทำในรูปของกรรมการ ๒. พระสงฆ์จะเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมาก ๓. ต้องอาศัยบารมีจากพระสงฆ์ที่เป็นผู้ที่ได้รับความเลื่อมใสจากประชาชน
เบอร์เน็ต บารอน (๒๕๕๐, หน้า ๕๗).	๑. ตั้งคณะกรรมการในการระดมทุน ๒. ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคน ๓. เลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ๔. มีเป้าหมายในการระดมทุนที่ชัดเจน

๒.๒.๔ ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization)

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรเป็นทฤษฎีหนึ่งในการวิเคราะห์การเมืองของกระบวนการทางสังคมที่นักสังคมศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๗๐ โดยมีงานบุกเบิกที่สำคัญคือกระบวนการระดมทรัพยากรและกระบวนการทางสังคม (resource mobilization and social movements) ของจอห์น ดี แมคคาร์ทีและไมเยอร์ เอ็น แซด เนื่องจากนับแต่ช่วงทศวรรษที่ ๑๙๖๐ เป็นต้นมาในสังคมตะวันตกมีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมอย่างกว้างขวาง เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิความเป็นพลเมืองในสหรัฐอเมริกา ขบวนการต่อสู้เพื่อสันติภาพ จุดสำคัญที่ทำให้กรอบการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมถูกพัฒนาขึ้นมาเพราะนักสังคมศาสตร์และนักเคลื่อนไหวทางสังคมพยายามสร้างทฤษฎีเพื่ออธิบายปฏิบัติการทางสังคมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นโดยให้ความสนใจกับปัญหาในการระดมมวลชน การเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่มีประสิทธิภาพและเงื่อนไขปัจจัยด้านที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือล้มเหลวของขบวนการทางสังคม โดยเรียกทฤษฎีการวิเคราะห์ใหม่นี้ว่า “ทฤษฎีการระดมทรัพยากร”

จอห์น ดี แมคคาร์ทีและไมเยอร์ เอ็น แซด (John D. McCarthy and Myer N. Zald) ได้พัฒนาทฤษฎีการระดมทรัพยากรจากฐานคติของ ออลสัน (Olson) ที่ว่าการกระทำร่วมกันนั้นต้องการแรงกระตุ้นส่วนบุคคลและโครงสร้างหรือกลไกที่จะทำให้เกิดการลดต้นทุนการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมจึงเกี่ยวข้องกับ “องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม” เพราะจะเข้ามาทำหน้าที่ในการรวบรวม “ทรัพยากร” และการสร้างกิจกรรมในการระดมทรัพยากรซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญของขบวนการทางสังคม เมื่อเป็นดังนี้ความสำเร็จ ความล้มเหลวหรือการสร้างผลสะท้อนโดยการเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการทางสังคม จึงขึ้นอยู่กับกลุ่มและองค์กรในบริบทแวดล้อมของขบวนการทางสังคม นอกจากนี้องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมยังมีการกิจสำคัญในการคิดค้นนวัตกรรมด้านวิธีการต่อต้านอันได้แก่ยุทธวิธี การระดมผู้สนับสนุนยุทธวิธีดึงสาธารณชนและชนชั้นนำเพื่อให้เปลี่ยนมาเป็นผู้เห็นอกเห็นใจ หรือทำให้ผู้ที่ขัดขวางต่อต้านกลายเป็นผู้ที่เป็กลางเมื่อขบวนการทางสังคมกระทำการภายใต้บริบททางสังคม ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจึงมองว่าขบวนการทางสังคมสามารถสร้างและใช้ประโยชน์จากบริบทหรือสภาพแวดล้อมดังกล่าวนี้เช่น พื้นที่สื่อหรือเครือข่ายทางสังคมที่ดำรงอยู่ กลุ่มองค์กรหรือสถาบันทางสังคมบางอย่าง^{๘๐}

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการระดมทรัพยากร กระบวนการไหลเวียนทรัพยากรขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมจากผู้ถือครองทรัพยากรประเภทต่าง ๆ กับการพัฒนาเติบโตของขบวนการทางสังคม ดังนี้

๑. องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนหรือมีผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงเข้าร่วมจำนวนมากแต่การได้รับทรัพยากรสนับสนุนจากผู้สนับสนุนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงด้วยยิ่งช่วยให้องค์กร การเคลื่อนไหวทางสังคมและเครือข่ายของขบวนการทางสังคมพัฒนาจนนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายได้ เพราะผู้สนับสนุนที่ไม่ได้รับประโยชน์มักจะเป็นผู้กลุ่มผู้ถือครองทรัพยากรประเภทเงินและเวลามากกว่ากลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงและเมื่อเงินและเวลาที่

^{๘๐} D. John McCarthy, And Myer N. Zald, *Resource Mobilization and Social Movements : A Partial Theory*, (American Journal of Sociology, 1977), pp. 1212 - 1241.

กลุ่มเหล่านี้ถือครองอยู่เพิ่มขึ้น ทรัพยากรเหล่านี้ก็จะสามารถจัดสรรให้กับผลประโยชน์อื่น ๆ ที่เหนือผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ถือครอง ซึ่งอาจเป็นการจัดสรรให้กับกลุ่มหรือขบวนการทางสังคมที่ตนไม่ได้เป็นสมาชิกอยู่ ดังนั้น ขบวนการทางสังคมที่มีทรัพยากรประเภทเงินและเวลาที่จำกัดแต่มีทรัพยากรประเภทแรงงานจากกลุ่มผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจำนวนมาก จำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากรจากกลุ่มผู้ร่วมจุดหมายที่ไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงเพื่อที่องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมจะสามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้

๒. องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมที่พึ่งพา “ผู้สนับสนุนขาจร” ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ให้ทรัพยากรกับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยที่มิได้มีปฏิสัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเคลื่อนไหวขององค์กรนั้น การไหลเวียนทรัพยากรจากกลุ่มผู้สนับสนุนขาจรที่แตกแยก ย่อมส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมได้เพราะความเกี่ยวข้องที่มีอยู่อย่างน้อยนิดและการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรระหว่างองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมต่าง ๆ ทำให้ผู้สนับสนุนอาจเปลี่ยนการสนับสนุนและการจัดสรรทรัพยากรให้กับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น ๆ ได้

๓. องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เชื่อมโยงกับสมาชิกผู้สนับสนุนที่ได้รับผลประโยชน์และผู้สนับสนุนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์เข้ากับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านโครงการแบบเครือข่ายพันธมิตรและผ่านการสร้างแรงจูงใจของความเป็นปึกแผ่นเพียงอย่างเดียวมีแนวโน้มที่จะเกิดความตึงเครียดและความขัดแย้งภายในเพราะพื้นฐานที่แตกต่างกันของทั้งสองกลุ่มอาจนำไปสู่ปัญหาการแบ่งแยกเป็นก๊กเป็นเหล่าภายในองค์กรและปัญหาความเป็นเอกภาพขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกลุ่มผู้ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับผลประโยชน์จัดสรรทรัพยากรที่ตนถือครองอยู่ให้กับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมมากกว่าองค์กร^{๘๑}

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรมีองค์ประกอบหลักที่ใช้อธิบายการเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่ มีดังนี้

๑. การคำนวณผลได้ผลเสียของการเข้ามีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลโดยปัจเจกบุคคลรู้ว่าอะไรคือ สิ่งที่ต้องการจากการกระทำรวมหมู่ นั้นแสดงว่ามีความชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเหตุแห่งการกระทำรวมหมู่ซึ่งเท่ากับว่าขบวนการทางสังคมเกิดมาจากความมีเหตุมีผล

๒. ในการเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวนั้นปัจเจกบุคคลมีความสามารถที่จะพิจารณาว่าควรใช้ยุทธวิธีและกลวิธีอย่างไร ในการกระทำรวมหมู่ท่ามกลางโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ปรากฏอยู่

๓. ความเดือดร้อนในสังคมเป็นสิ่งที่มิได้อยู่โดยทั่วไปในสังคม แต่ผู้ประกอบการของขบวนการทางสังคมเป็นตัวกระตุ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมวลชนที่ไม่เป็นรูปเป็นร่างและความต้องการของคนเหล่านี้ให้ประสานความร่วมมือและทำให้เกิดมีจุดประสงค์เดียวกันของขบวนการ ซึ่งหมายความว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากรให้ความสำคัญแก่องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมว่าเป็นกระตุกสั่นหลังของขบวนการทางสังคม

^{๘๑}D. John McCarthy, And Myer N. Zald, “Resource Mobilization and Social Movements : A Partial Theory”, (American Journal of Sociology , 1988), pp. 1225 - 1233.

๔. ความรู้ แรงงาน ความเป็นปึกแผ่นและความชอบธรรมเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่จะทำให้ขบวนการสามารถที่จะสร้างองค์กรและความมีประสิทธิภาพในการต่อสู้ เพื่อบรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคมกระทำภายใต้โครงสร้างโอกาสที่ไม่แน่นอนซึ่งอาจจะเอื้ออำนวย หรือเป็นอุปสรรคต่อการระดมรูปแบบของยุทธวิธีในการต่อสู้และความสำเร็จก็ได้ปัจจัยนี้เรียกว่า โครงสร้างทางทางการเมือง ทฤษฎีการระดมทรัพยากรยอมรับลักษณะของขบวนการทางสังคมที่กว้างขวางครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการกระทำรวมหมู่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ สิ่งที่ต้องการ รวมทั้งความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมโดยการระดมรวมหมู่^{๘๒}

ตารางที่ ๒.๘ ทฤษฎีการระดมทรัพยากร

นักวิชาการ	ทฤษฎีในการระดมทุน
จอห์น ดี แมคคาร์ทีและ เมเยอร์ เอ็น แซด (1977, pp. 1212 – 1241)	๑. การกระทำการร่วมกันนั้นต้องการแรงกระตุ้นส่วนบุคคล ๒. การสร้างกิจกรรมในการระดมทรัพยากร ๓. การคิดค้นนวัตกรรมด้านวิธีการต่อต้าน ๔. การระดมผู้สนับสนุนยุทธวิธีตั้งสาธารณชนและชนชั้นนำ
คิตเชต (Kitchelt) (1991, pp. 329 - 330)	๑. การคำนวณผลได้ผลเสียของการเข้ามีส่วนร่วม ๒. ในการเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ๓. ความเดือดร้อนในสังคมเป็นสิ่งที่มียุโดยทั่วไปในสังคม ๔. ความรู้ แรงงาน ความเป็นปึกแผ่นและความชอบธรรม

๒.๒.๕ มูลเหตุที่คนบริจาคเงิน

นักวิชาการได้กล่าวว่า “การระดมทุน (Fund-raising) อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้ที่ทำการรณรงค์จะต้องมีความเข้าใจในตัวประชาชนผู้มีจิตศรัทธาที่บริจาค การที่องค์กรสาธารณประโยชน์คาดหวังให้ผู้บริจาคเข้าใจองค์การโดยที่องค์กรไม่เข้าใจผู้บริจาคเลยนั้นเป็นไปได้” และผู้ระดมทุน (Fundraisers) จำเป็นต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งในการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้บริจาคอย่างใกล้ชิด และนำมาวิเคราะห์ว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ ตัดสินใจบริจาคเงินให้กับกิจกรรมขององค์กร ซึ่งอาจมีสาเหตุได้หลายประการ เช่น

๑. เพื่อนำไปลดหย่อนภาษีเช่น ภาษีมรดก (Tax planning to escape ex inheritance tax)
๒. เพื่อระลึกถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (The quest for immortality)
๓. เพื่อตอบสนองทางอารมณ์ที่ต้องการบริจาค (Emotional response)
๔. สัญชาติญาณในการปกป้องตนเองเช่น การวิจัยโรคมะเร็งและโรคหัวใจ (Self-preservation ex. Cancer/heart research)

^{๘๒} Herbert P Kitchelt, Resource Mobilization Theory : A Critique, In Dirk Gerdes and Dieter Rucht, (Research on Social Movement : The State of the Art, 1991), pp. 329 - 330.

๕. เพื่อเป็นที่ระลึก (In memoriam)
๖. การให้เพื่อตอบแทนสังคม (Giving something back)
๗. การสืบทอดทางศาสนา (Religious heritage)
๘. ความปรารถนาทางสังคม (Social ambition)
๙. ความละอาย/ความรู้สึกผิด (Guilt)
๑๐. การปฏิบัติที่เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นเป็นที่ตั้ง (Altruism)
๑๑. ความเห็นอกเห็นใจ (Compassion)
๑๒. เพื่อเกียรติภูมิ/อำนาจบารมี (Authority)
๑๓. ถูกร้องขอหรือเชิญชวนให้บริจาค (Because they were asked)
๑๔. ทำให้รู้สึกดี (Because it feels good, people like to give)

นักวิชาการได้จำแนกแรงจูงใจในการบริจาคไว้ดังต่อไปนี้^{๘๓}

๑. บุคคลจะวินิจฉัยด้วยเหตุผล (People identify with the cause) แรงจูงใจ เบื้องต้นสำหรับการบริจาคจะแยกแยะวินิจฉัยโดยอาศัยเหตุผลเป็นหลัก บ่อยครั้งที่บุคคลเหล่านี้ยินดีที่จะบริจาคเพียงเพราะเหตุผลที่พวกเขาเชื่อ

๒. ความรู้สึกละอายหรือรู้สึกผิด (Guilt feelings) การบริจาคของบุคคลเหล่านี้ เป็นไปเพื่อที่จะลดความรู้สึกละอายใจหรือรู้สึกผิด โดยจะพิจารณาตนเองในฐานะเป็น “ผู้ที่มี” ซึ่งควรเป็นผู้ให้แก่ “ผู้ที่ไม่มี” การให้ความช่วยเหลือของพวกเขาจึงเป็นไปเพื่อหวังที่จะช่วยลดหรือบรรเทาความรู้สึกผิดที่เกิดขึ้นในจิตใจของเขา

๓. ประสบการณ์ส่วนบุคคล (Personal experience) ประสบการณ์ส่วนบุคคลของ ผู้บริจาคจะนำไปสู่การเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเพื่อการสาธารณประโยชน์ และเหตุผลสำหรับ การบริจาคก็คือ ผู้บริจาคอาจจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากบริการของหน่วยงานหรือองค์การดังกล่าว โดยอาจจะเป็นสมาชิกในครอบครัวหรือตัวผู้บริจาคเองที่ได้รับประโยชน์จากการให้บริการของกิจการเพื่อการสาธารณประโยชน์

๔. การถูกร้องขอหรือเชิญชวนให้บริจาค (Being asked) บ่อยครั้งที่การบริจาคเกิดขึ้นเพราะถูกร้องขอหรือเชิญชวนให้บริจาค ซึ่งการร้องขอหรือเชิญชวนให้บริจาคก็เป็นวิธีการหนึ่ง ที่สำคัญสำหรับการระดมทุน

๕. เพื่อระลึกถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (The quest for immortality) ความปรารถนาที่จะบริจาคเพื่อระลึกถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยรูปแบบของการระลึกถึงเหล่านี้มักปรากฏออกมาในรูปของการจารึกเป็นชื่อสถาบัน อาคาร การบริจาคเก้าอี้ หรือให้ทุนการศึกษา เป็นต้น การรณรงค์ในการระดมทุน

การรณรงค์เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการประสานของสื่อหลาย ชนิดเข้าด้วยกันเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมนั้นสามารถบรรลุถึงเป้าหมายในด้านการรณรงค์เพื่อโฆษณาชักชวน หรือเพื่อให้ข้อมูลที่ชัดเจนกับกลุ่มเป้าหมายตามที่ ผู้ส่งสารได้กำหนดหรือเลือกสรรไว้แล้ว ตัวอย่างที่เห็นชัดเจน

^{๘๓} คีอ็อค (kiok), อ้างถึงใน, ถวัลย์ ฤกษ์งาม, การพัฒนารูปแบบการระดมทุนของสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, **ปริญญาณิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๙.

ที่สุดก็คือ การรณรงค์ในทางการเมือง การรณรงค์เพื่อการโฆษณา การรณรงค์เพื่อระดมทุนและการรณรงค์เพื่อการให้ข้อมูลด้านสาธารณสุขและความปลอดภัย โดยรูปแบบลักษณะที่สำคัญของการรณรงค์ก็คือ การมีเป้าหมายเฉพาะและเปิดเผย มีช่วงระยะเวลาที่กำหนดและจำกัดไว้อย่างแน่นอน จึงจะทำให้การรณรงค์นั้นสามารถบรรลุผลสำเร็จไปได้ อนึ่ง การใช้สื่อเพื่อการรณรงค์นั้นเป็นหน้าที่ของผู้มีอำนาจและได้รับการยอมรับจากคนในองค์กร อย่างชอบธรรมให้เป็นผู้ตัดสินใจในการสนับสนุนสำหรับเป้าหมายของการรณรงค์ โดยทั่วไปจึงมัก สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้นและมักเป็นเป้าหมายหลักของสถาบันสังคมต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษา สถาบันสาธารณสุข เป็นต้น^{๘๔}

กฎในการระดมทุน (Rules in fund-raising)

นักวิชาการ กล่าวถึงกฎในการระดมทุนว่าประกอบด้วย^{๘๕}

๑. เตรียมพร้อมอยู่เสมอ (Be ready) คือเตรียมความพร้อมอยู่เสมอสำหรับทุก ๆ โอกาสที่เกิดขึ้นอันจะนำองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นการอ่านหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือดูโทรทัศน์ จะต้องนำสิ่งที่ได้ดูได้เห็นและได้ยินมาใช้ให้เป็นประโยชน์ การเตรียมความพร้อมยังหมายถึงความรวดเร็วพร้อมที่จะดำเนินการโดยทันทีด้วย

๒. มีความชัดเจน (Be bold) องค์กรจะต้องดำเนินการภายใต้ข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา

๓. กระตุนอารมณ์ (Be passionate) องค์กรต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า การระดมทุนเป็นเรื่องของโมติวิจิตที่พึงมีให้กันในสังคม น้อยครั้งมากที่บุคคลจะบริจาคเพราะเหตุผล ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการให้เพราะอารมณ์ การระดมทุนมิใช่เป็นเรื่องของเงินเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคล ประชาชนและความจำเป็นต่าง ๆ ดังนั้น ข่าวสารหรือโครงการต่างๆ ขององค์กรจะต้องกระตุ้นอารมณ์กลุ่มเป้าหมายให้ตระหนักถึงความจำเป็นขององค์กร

จริยธรรมในการระดมทุน (Ethical in fund-raising)

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงจริยธรรมในการระดมทุนว่า ประกอบด้วย

๑. ความเคารพกฎหมาย (Lawful) เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ทำหน้าที่ระดมทุนจะต้องให้ความสำคัญและยึดมั่น

๒. ความซื่อสัตย์ (Truthful) หมายถึง การเปิดเผยเกี่ยวกับการดำเนินงานทุกอย่างขององค์กรอย่างตรงไปตรงมาในการระดมทุน องค์กรเพื่อสาธารณประโยชน์จะต้องไม่ปิดบัง บางสิ่งบางอย่างกับผู้บริจาค โดยองค์กรควรที่จะแจกแจงรายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย การบริหารจัดการเงินทุนที่ได้รับบริจาคมาว่าองค์กรได้มีการใช้จ่ายอย่างไรบ้าง

๓. ความรับผิดชอบ (Accountable) หมายถึง ความรับผิดชอบเมื่อมีสิ่งผิดพลาด เกิดขึ้น องค์กรต้องสามารถอธิบายให้ได้ว่าความผิดพลาดดังกล่าวมีสาเหตุมาจากอะไร

^{๘๔} กวินดา วัชรสิงห์, กลยุทธ์ในการสื่อสารในการระดมทุนขององค์กรสาธารณประโยชน์ในการทำงานเพื่อสังคม, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๔๒ - ๔๖.

^{๘๕} P. Stenbeck, Fundraising for A Better World, Paper Presented at The Third South East Asian Fundraising Workshop, (Kuala Lumpur, Malaysia 18 - 20 March, 1996), p. 16.

๔. ความเคารพ (Respectful) หมายถึง องค์การเพื่อการสาธารณประโยชน์จะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้บริจาค เพื่อให้พวกเขาได้เห็นถึงเงินทุนที่พวกเขาบริจาคไปนั้นเอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานขององค์การให้เกิดประสิทธิผลอย่างไรบ้าง

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการระดมทรัพยากรต้องการอธิบายก็คือ กระบวนการของการระดมรวมหมู่ การเข้ามาร่วมในขบวนการทางสังคมเกิดจากการคำนวณผลได้ผลเสียที่จะได้จากการเข้าร่วม เพราะการที่บุคคลต้องการผลประโยชน์ไม่ได้หมายความว่าต้องแสดงพฤติกรรมร่วมเสมอไป สำนักระดมทรัพยากรจึงต้องการอธิบายว่าปัจเจกบุคคลเข้าร่วมในขบวนการทางสังคมเพราะเหตุใด เมื่อใด และให้ความสำคัญกับการระดมทรัพยากรเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง องค์การการเคลื่อนไหวทางสังคมและให้ความสำคัญอย่างมากต่อองค์การการเคลื่อนไหวทางสังคมในฐานะที่เป็นกระดูกสันหลังของขบวนการทางสังคม

๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ตากสินหน่วยวิทยบริการวัดท่านา จังหวัดตาก

หน่วยวิทยบริการฯ เดิมมีฐานะเป็นโครงการขยายห้องเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) ตั้งอยู่ที่วัดโคกพลู ตำบลหนองหลวง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ตามมติของ สภาวิชาการในคราวประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๔๘ เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีพระสังฆาธิการ และครูสอนพระปริยัติธรรม เข้ารับการศึกษา จำนวน ๓๔ รูป เนื่องจากวัดโคกพลู มีโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา และได้จัดการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัด คณะสงฆ์จังหวัดตาก จึงมีมติเห็นชอบให้มาดำเนินการจัดการศึกษา ณ วัดท่านา ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอเมือง จังหวัดตาก ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ สภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในคราวประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ประชุมมีมติให้เปิดหน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ณ วัดท่านา ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอเมือง จังหวัดตาก และอนุมัติให้เปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ในปีเดียวกัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกาศเรื่อง เปิดหน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดท่านา ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอเมือง จังหวัดตาก ณ วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกาศเรื่อง อนุมัติให้เปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ปีการศึกษา ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๒ สภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในคราวประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ที่ประชุมมีมติให้เปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ วิชาเอกการบริหารรัฐกิจ และในปีเดียวกัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกาศเรื่อง อนุมัติเปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิชาเอกการบริหารรัฐกิจ (สำหรับบรรพชิตและคฤหัสถ์) ณ วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๒

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ สภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในคราวประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๕๕ เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ที่ประชุมมีมติให้เปิดสอนหลักสูตร

พุทธศาสนบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย หลักสูตร ๕ ปี (สำหรับบรรพชิตและคฤหัสถ์) ปีการศึกษา ๒๕๕๕^{๘๖}

ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๔๗ เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย ที่เกี่ยวกับการจัดตั้งวิทยาลัย มีแนวทาง พิจารณาที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน และมีการพัฒนาการจัดการศึกษาเป็นขั้นเป็นตอนตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๙ (๒) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ และมติสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในคราวประชุม ครั้งที่ ๔/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ จึงให้ออกข้อบังคับ ว่าด้วยการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ มีอยู่ด้วยกัน ๙ ข้อ

ด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๔๗”จำเป็นต้องมี คณะกรรมการประจำคณะ หรือคณะ กรรมการประจำวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และประธานกรรมการ บริหารโครงการขยายห้องเรียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และต้องมีคณะกรรมการ กำกับดูแลนโยบายและแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การจัดตั้งวิทยาลัยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

มีสถานที่ตั้งอยู่ในวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินของมหาวิทยาลัย หรือ สถานที่ที่เหมาะสมมีอาคารเรียนของวิทยาลัย จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหลัง ประกอบด้วย ห้องเรียน จำนวนไม่น้อยกว่าสิบห้อง และมีห้องสำนักงานบริหาร ห้องประชุม ห้องสมุด ห้อง ปฏิบัติการทางภาษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอาจารย์ และห้องที่พักอาจารย์พิเศษ เพียงพอ แก่จำนวนนิสิต เจ้าหน้าที่ อาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษ มีอาคารที่พักของนิสิต ในสถานที่ตั้งซึ่งพักได้จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยรูปหรือ คนมีเงินทุนพัฒนาของมูลนิธิหรือกองทุนเริ่มต้นจำนวนไม่น้อยกว่าสิบล้านบาท และสามารถหากองทุนหมุนเวียนในแต่ละปีงบประมาณจำนวนไม่น้อยกว่าห้าล้านบาท เพื่อสนับสนุนงานจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมีเจ้าหน้าที่สายสนับสนุนปฏิบัติการ สายปฏิบัติการวิชาชีพและบริหาร ทั่วไปจำนวนไม่น้อยกว่าหกอัตรา และมีอาจารย์ประจำวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท หรือ ปริญญาเอกในสาขาวิชาที่เปิดสอนจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดอัตราเปิดดำเนินการโครงการขยายห้องเรียนมาแล้วไม่น้อยกว่าสี่ปีจัดการเรียน การสอนจำนวนไม่น้อยกว่าสองสาขาวิชา และมีนิสิตจำนวนไม่น้อยกว่าสองร้อยรูปหรือคนมีระบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถเชื่อมต่อเครือข่ายระหว่าง มหาวิทยาลัยส่วนกลาง วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ สถาบันสมทบ ห้องเรียน และสถาบันอุดม ศึกษาอื่น ๆ และมีหนังสือในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป วิชาแกนพระพุทธศาสนา และหมวด วิชาเฉพาะด้าน ในสัดส่วนต่อนิสิตเท่ากับห้าสิบเล่มต่อหนึ่งรูปหรือคน ในสัดส่วนต่ออาจารย์ เท่ากับหนึ่งร้อยเล่มต่อหนึ่งรูปหรือคนมีครุภัณฑ์การศึกษา ครุภัณฑ์สำนักงาน เพียงพอกับจำนวนนิสิตในสาขา วิชาที่เปิดสอน และมีครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์เพื่อเจ้าหน้าที่ และอาจารย์ ตามเกณฑ์การประกัน คุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยต้องได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณะสงฆ์ระดับตำบล อำเภอ จังหวัดและภาคที่โครงการ

^{๘๖} หน่วยวิทยบริการ วัดท่านา จังหวัดตาก แหล่งที่มา, website mcutak.com ในส่วนของประวัติ, (ออนไลน์), (สืบค้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙)

ขยายห้องเรียนตั้งอยู่เป็นโครงการที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมีระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามปีงบประมาณ ก่อนดำเนินการ

จัดตั้งวิทยาลัยมีขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

(๑) ประธานกรรมการบริหารโครงการขยายห้องเรียน เสนอขออนุมัติบรรจุ โครงการจัดตั้งวิทยาลัย ไว้ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย เพื่อให้คณะกรรมการประจำคณะ หรือ คณะกรรมการประจำวิทยาลัย และสภาวิทยาเขต พิจารณาให้ความเห็นชอบ

(๒) คณะกรรมการกำกับดูแลนโยบายและแผนพัฒนามหาวิทยาลัย พิจารณา ขออนุมัติบรรจุโครงการจัดตั้งวิทยาลัย ไว้ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย

(๓) ประธานกรรมการบริหารโครงการขยายห้องเรียน เสนอขออนุมัติดำเนินการโครงการจัดตั้งวิทยาลัย เพื่อให้คณะกรรมการประจำคณะ หรือคณะกรรมการประจำวิทยาลัยและ สภาวิทยาเขต พิจารณาให้ความเห็นชอบ และนำเสนอมหาวิทยาลัย เพื่อพิจารณา

(๔) มหาวิทยาลัยแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่ง เพื่อศึกษาข้อมูล ตรวจสอบความพร้อมตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้ง วิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๔๗ เสนออธิการบดี ก่อนเสนอสภาวิชาการให้ความเห็นชอบ

(๕) สภามหาวิทยาลัยพิจารณาอนุมัติ

(๖) เมื่อสภามหาวิทยาลัยอนุมัติเรียบร้อยแล้ว มหาวิทยาลัยจัดทำเป็นข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อได้รับการอนุมัติให้จัดตั้งวิทยาลัยแล้ว วิทยาลัยต้องจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยแผนการเงินระยะห้าปี และแผนปฏิบัติการประจำปีตามที่มหาวิทยาลัยกำหนดและต้องจัดทำรายงานการศึกษาตนเอง เสนอคณะกรรมการดำเนินการการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย ข้อ ๙ ให้อธิการบดีรักษาการให้เป็นไปตามข้อบังคับนี้^{๘๗}

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมพบว่า มีผู้วิจัยนำเสนอไว้ ดังนี้

พระมหาสาคร กุลวฑฒโน (ท่ายัง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า ๑) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๒๔ เมื่อจำแนกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ด้านติดตามประเมินผล ๓.๒๗ ด้านการวางแผน ๓.๒๔ ด้านการบริหารดำเนินงาน ๓.๒๓ และด้านการปรับปรุงผลการดำเนินงาน ๓.๒๑

^{๘๗} พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งวิทยาลัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๕.

๒) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการบริหารงาน ด้านการติดตามประเมินผล และด้านการปรับปรุงผลการดำเนินงาน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ทั้ง ๔ ด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ด้านการบริหารงานดำเนินงาน แตกต่างกัน

๓) ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ส่วนใหญ่เห็นว่าการบริหารทุกเรื่องทุกส่วนงานต่างๆ นั้นจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมกัน เน้นความสามัคคี การทำงานเป็นทีมการยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ และที่สำคัญคือจะต้องนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อาทิเช่น อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ อคติธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ สปัจริยธรรม ๗^{๘๘}

เจษฎา สอนแก้ว ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่” ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการสังกัดองค์กรชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีระดับค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมสูงสุด คือ ด้านการบริหารดำเนินงาน รองลงมาคือด้านการกำหนดนโยบาย และด้านที่มีระดับค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมต่ำสุด คือด้านการติดตามและประเมินผล ๒. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ ทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ระดับประถมศึกษามีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มอาชีพค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัว และอาชีพรับจ้างทั่วไป ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ รายได้ และการสังกัดองค์กรชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ ไม่แตกต่างกัน^{๘๙}

ธวัชชัย ศรีดารา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวม

^{๘๘} พระมหาสาคร กุลวฑฺฒโน (ท่ายัง), การมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๘๙} เจษฎา สอนแก้ว, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่, *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๐).

และรายด้าน จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการรับข้อมูลข่าวสาร ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด และจัดทำแผนพัฒนาตำบล ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการร่วมปฏิบัติ และด้านการตรวจสอบและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่างกัน เห็นว่าได้มีส่วนร่วมโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งข้อเสนอนี้สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการหาแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นต่อไป^{๙๐}

พภาณี เรียงทอง และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” พบว่า ในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยการเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนา ด้านการเสนอปัญหาและร่วมตัดสินใจการจัดทำแผนพัฒนา ด้านของการควบคุมติดตามและการประเมินผล ผลทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาในการอยู่อาศัยและความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนระยะเวลาในการอยู่อาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย ทั้งนี้ จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอนของการพัฒนาให้มากขึ้น ตั้งแต่ขั้นตอนการเสนอปัญหา และการร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนา ขั้นตอนควบคุมติดตามและประเมินผล เพื่อให้ตำบลบางเตยมีการพัฒนาการที่ดีขึ้นและเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในทุกภาคส่วนอีกด้วย^{๙๑}

เพ็ญศรี จ้อยนุแสง ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกลาง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า๑) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกกลาง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ตามภาระงาน ๖ ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชนสังคมและความสงบเรียบร้อย ด้านการศึกษา และด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคมและความสงบเรียบร้อยและด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่าด้านอื่น

๒) ประเภทการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น ๔ ประเภทคือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและร่วมติดตามประเมินผล ประเภทการมีส่วนร่วมของประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผนและประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ร่วมติดตามประเมินผล

^{๙๐} ธวัชชัย ศรีดารา, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓).

^{๙๑} พภาณี เรียงทอง และคณะ, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชานโยบายสาธารณะ : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒).

๓) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งโดยภาพรวม และรายได้อยู่ในระดับน้อย เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกกลาง จำแนกตามอายุ เพศ การมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกัน อาจจำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

๔) ข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานในส่วน องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีนโยบายที่ส่งเสริมสนับสนุนบทบาท การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในทุก ๆ ด้านควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร รวมถึงการจัดเวทีสัญจร รับฟังความคิดเห็นในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีการประชาสัมพันธ์แผนการดำเนินงาน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและควรจัดให้มีการ ประเมินผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยประชาชนมีส่วนร่วมเป็นระยะ ๆ อย่าง เหมาะสมควรให้ความรู้เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นระยะๆ อย่างเหมาะสม ควรให้ความรู้เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนตามสิทธิของกฎหมายและบทบาทอำนาจหน้าที่ ขององค์การบริหารส่วนตำบลจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มมากยิ่งขึ้น^{๙๒}

ไพศาล เชาวนะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนอำเภอฉวางต่อการ บริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฉวาง จังหวัด นครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารใน องค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ โดยแยกลักษณะการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. ประชาชนมีส่วนร่วมคิดทางการเมืองในระดับต่ำ แต่มีส่วนร่วมคิดทางการเมืองการ บริหารสูง

๒. ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการทางการเมืองในระดับต่ำ และการบริหารงานในระดับปาน กลาง

๓. ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบทางการเมืองระดับปานกลาง แต่ทางการเมืองการ บริหารระดับต่ำ

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหตุกับการมีส่วนร่วม พบว่า ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมเลย ได้แก่ อายุ และการมีตำแหน่งในหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วน ร่วมของประชาชน มีดังนี้ คือ เพศ รายได้ การศึกษา อาชีพ การได้รับฝึกอบรมจากทางราชการ การได้ ได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ การพบปะพูดคุยกับข้าราชการ และการเข้าร่วมประชุมกับส่วน ราชการ^{๙๓}

พิเชษฐ์ โปตาพล ได้ทำวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลสระนกแก้ว อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

^{๙๒} เพ็ญศรี จ้อยนุแสง, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกลาง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา, **รัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต**, (วิทยาลัยการปกครองส่วนท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐).

^{๙๓} ไพศาล เชาวนะ, การมีส่วนร่วมของประชาชนอำเภอฉวางต่อการบริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช, **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๕๘).

๑. ประชาชนเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล สรรนกแก้ว อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านดำเนินการ ด้านการประเมินผล ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการตัดสินใจ

๒. ประชาชนที่มีเพศ และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล สรรนกแก้ว โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

๓. ประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล สรรนกแก้ว โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน และประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล สรรนกแก้ว โดยรวมและด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔. ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรให้ชาวบ้านได้มีการคัดเลือกตัวแทนประชาคมหมู่บ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น ควรให้ตัวแทนชาวบ้านที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น เรื่องการก่อสร้างทาง เป็นต้น เป็นคณะกรรมการในการตรวจรับหรือตัดสินใจในเรื่องที่ต้องการ ควรมีการตั้งปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปะ ประเพณีท้องถิ่น และองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันทุกพื้นที่^{๙๔}

วราภรณ์ ภูตรนาง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคำสร้างเที่ยง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

๑. ประชาชนโดยภาพรวมและจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ในองค์การบริหารส่วนตำบลคำสร้างเที่ยง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคำสร้างเที่ยง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

๒. ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลคำสร้างเที่ยง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน เห็นว่าได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคำสร้างเที่ยง โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน^{๙๕}

พระครูโสภณสาโรภาส (อภิวัฒน์ จิตสาโร) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสงฆ์มีความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการ

^{๙๔} พิเชษฐ์ โพดาพล, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล สรรนกแก้ว อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด, **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓).

^{๙๕} วราภรณ์ ภูตรนาง, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล คำสร้างเที่ยง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์, **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓).

ปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาอำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรพบว่า สมณศักดิ์ มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา อำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนตัวแปรทางด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาอำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่าให้ข้อคิดเห็นการช่วยเหลือสร้างพัฒนาถนนสะพาน ไฟฟ้าชุมชน ประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน จัดหาโคตา ตลาดรับซื้อข้าวปลอดสารพิษและสร้างต้นแบบการทำนาข้าวปลอดสารพิษที่ได้ผลดีเป็นแบบอย่างและเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนได้ด้วย การร่วมกับหน่วยงานราชการอื่นจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ทุกเพศวัย เช่น กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันผู้สูงอายุ และสำรวจความจำเป็นและความต้องการของโรงเรียน จัดลำดับความต้องการ วางแผนการให้งบประมาณให้เกิดความคุ้มค่า^{๙๖}

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนา ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโดยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญๆ คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารระดับการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ระดับการมีส่วนร่วมในการเข้ามาเกี่ยวข้อง ระดับการมีส่วนร่วมในการร่วมมือ และระดับการมีส่วนร่วมในการเสริมอำนาจประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งยังเป็นระดับของการมอบอำนาจการตัดสินใจให้ประชาชนเป็นผู้กำหนด ซึ่งมีความสำคัญมากในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

^{๙๖} พระครูโสภณสาโรภาส (อภิวัฒน์ จิตสโร), การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาอำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๘-๙๗.

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ลำดับ ที่	ชื่องานวิจัย	ชื่อวิจัย/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท ของ งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑.	“การมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี”	พระมหาสาคร กุลวฑฒโน (ท่ายัง) วิทยานิพนธ์ พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๒๕๕๕	ปริมาณ/ คุณภาพ	ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ส่วนใหญ่เห็นว่าการบริหารทุกเรื่องทุกส่วนงานต่างๆ นั้นจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมกัน เน้นความสามัคคี การทำงานเป็นทีมการยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ และจะต้องนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการทำงาน อาทิเช่น อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ อคติธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ สปัจริยธรรม ๗

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่องานวิจัย	ชื่อวิจัย/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท ของ งานวิจัย	ผลการวิจัย
๒.	การมีส่วนร่วม ของประชาชนใน การบริหารงาน ขององค์การ บริหารส่วน ตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่	เจษฎา สอนแก้ว ปริญญาศิลปศา สตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราช ภัฏอุตรดิตถ์	๒๕๕๐	ปริมาณ	ผลการวิจัยพบว่า ๑. การมีส่วน ร่วมของประชาชนในการ บริหารงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลห้วยอ้อรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับน้อย ๒. ผลการ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการ บริหารงานองค์การบริหารส่วน ตำบลห้วยอ้อ ทั้ง ๓ ด้าน จำแนก ตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ไม่แตกต่างกัน
๓	การมีส่วนร่วม ของประชาชนใน การบริหารงาน องค์การบริหาร ส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	ธวัชชัย ศรีดาราร วิทยานิพนธ์รัฐ ประศาสน ศาสตรมหา บัณฑิต, บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม	๒๕๕๓	ปริมาณ	ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมี ส่วนร่วมในการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดย ภาพรวมและรายด้าน จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการรับ ข้อมูลข่าวสาร ด้านการมีส่วนร่วม ในการคิดและจัดทำแผนพัฒนา ตำบล ด้านการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจและการร่วมปฏิบัติ และ ด้าน การ ทร ว จ ส อบ แ ละ ประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่องานวิจัย	ชื่อผู้วิจัย/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลงานวิจัย
๓.	การมีส่วนร่วม ของประชาชน ต่อการพัฒนา องค์การบริหาร ส่วนตำบลบาง เตย อำเภอสาม พราน จังหวัด นครปฐม	พาณี เรียงทอง และคณะรัฐ ประศาสนศาสตร์ หาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบาย สาธารณะ : มหาวิทยาลัย นเรศวร	๒๕๕๒	ปริมาณ	ผลวิจัยพบว่า ในการมีส่วนของ ประชาชนต่อการพัฒนาองค์การ บริหารส่วนตำบลบางเตย อยู่ใน ระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณา เป็นรายด้านโดยการเรียงลำดับ จากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ ดังนี้ ด้านการดำเนินงานตาม แผนพัฒนา ด้านการเสนอปัญหา และร่วมตัดสินใจการจัดทำ แผนพัฒนา ด้านของการควบคุม ติดตามและการประเมินผล ผลทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้และ ระยะเวลาในการอยู่อาศัยและ ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ของประชาชนต่อการพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลบาง เตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่องานวิจัย	ชื่อผู้วิจัย/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลงานวิจัย
๔.	การมีส่วนร่วม ของประชาชน ใน การ บริหารงานของ องค์การบริหาร ส่วนตำบล : กรณีศึกษา องค์การบริหาร ส่วนตำบลโคก กลาง อำเภอบ ระ พาย จ ัง ห วั ด นครราชสีมา	เพ็ญศรี จ้อยนุแสง รัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต , วิทยาลัยการ ปกครองส่วน ท้องถิ่น : มหาวิทยาลัย ขอนแก่น	๒๕๕๐	ปริมาณ	ผลการวิจัยพบว่า๑) การมีส่วนร่วม ร่วมของประชาชนในการ บริหารงานขององค์การ บริหารงานส่วนตำบลโคกกลาง อำเภอบระ พาย จังหวัด นครราชสีมา ตามภาระงาน ๖ ด้าน ประเภทการมีส่วนร่วม แบ่งเป็น ๔ ประเภทคือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล ประเภทการมีส่วนร่วมของ ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ร่วมคิดร่วมวางแผนและ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ร่วมติดตามประเมินผล ระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนทั้งโดยภาพรวม และ รายได้อยู่ในระดับ น้อย เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบล โคกกลาง จำแนกตามอายุ เพศ การมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกัน อาจจำแนกตาม ระดับการศึกษา การมีส่วนร่วม ของประชาชนแตกต่างกันที่ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่องานวิจัย	ชื่อผู้วิจัย/ หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลงานวิจัย
๕.	การมีส่วนร่วมของ ประชาชนอำเภอ ฉวางต่อการ บริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะ กรณีองค์การ บริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอฉวาง จังหวัด นครศรีธรรมราช	ไพศาล เซวณะ ศิลปศาสตรมหา บัณฑิต , มหาวิทยาลัย รามคำแหง,	๒๕๕๘	ปริมาณ	ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วน ใหญ่ มีส่วนร่วมทางการเมืองและ การบริหารในองค์การบริหารส่วน ตำบลอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ โดย แยกลักษณะการมีส่วนร่วมด้าน ต่าง ๆ ดังนี้ ๑. ประชาชนมีส่วนร่วมคิดทาง การเมืองในระดับต่ำ แต่มีส่วนร่วม คิดทางการบริหารสูง ๒. ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการ ทางการเมืองในระดับต่ำ และการ บริหารงานในระดับปานกลาง ๓. ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบทางการเมืองระดับปาน กลาง แต่ทางการเมืองระดับต่ำ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยเหตุการณ์มีส่วนร่วม พบว่า ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมี ส่วนร่วมเลย ได้แก่ อายุ และการ มีตำแหน่งในหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยที่ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ของประชาชน มีดังนี้ คือ เพศ รายได้ การศึกษา อาชีพ การได้รับ ฝึกอบรมจากทางราชการ การได้ ได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ การพบปะพูดคุยกับข้าราชการ และการเข้าร่วมประชุมกับส่วน ราชการ

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่องานวิจัย	ชื่อ /หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท ของ งานวิจัย	ผลการวิจัย
๖.	การมีส่วนร่วม ของประชาชนใน การบริหารงาน ขององค์การ บริหารส่วน ตำบลสระ นกกแก้ว อำเภอ โพธารอง จังหวัด ร้อยเอ็ด	พิเชษฐ์ โปตาพล รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต, บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม	๒๕๕๓	ปริมาณ	ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประชาชน เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการ บริหารงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลสระนกกแก้ว อำเภอ โพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด โดย ภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้าน ดำเนินการ ด้านการประเมินผล ด้านการรับผลประโยชน์ และ ด้านการตัดสินใจ ๒. ประชาชนที่ มีเพศ และอาชีพต่างกัน มีส่วน ร่วมในการบริหารขององค์การ บริหารส่วนตำบลสระนกกแก้ว โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่าง กัน ๓. ประชาชนที่มีอายุ ระดับ การศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมใน การบริหารขององค์การบริหาร ส่วนตำบลสระนกกแก้ว โดย ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน และประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมี ส่วนร่วมในการบริหารของ องค์การบริหารส่วนตำบลสระ นกกแก้ว โดยรวมและด้านการมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจแตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่องานวิจัย	ชื่อ /หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท ของ งานวิจัย	ผลการวิจัย
๗	การมีส่วนร่วม ของประชาชน ใน ก า ร บริหารงานของ องค์การบริหาร ส่วนตำบลคำ สร้างเที ย ง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์	วราภรณ์ ภูตรนาง รัฐ ประ ศ า ส น ศาสตร มหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : ม ห า วิ ท ย า ลั ย มหาสารคาม,	๒๕๕๓	ปริมาณ	ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประชาชน โดยภาพรวมและจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ในองค์การบริหารส่วนตำบลคำ สร้างเที ย ง อำเภอสามชัย จังหวัด กาฬสินธุ์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลคำ สร้างเที ย ง โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้าน การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมใน การปฏิบัติงาน และด้านการมี ส่วนร่วมในการติดตามและ ประเมินผล ๒. ประชาชนใน องค์การบริหารส่วนตำบลคำ สร้างเที ย ง อำเภอสามชัย จังหวัด กาฬสินธุ์ ที่มีเพศ อายุ ระดับ การศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน เห็นว่าได้มีส่วนร่วมในการ บริหารงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลคำสร้างเที ย ง โดย ภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่องานวิจัย	ชื่อ /หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทของ งานวิจัย	ผลการวิจัย
๘	การมีส่วนร่วมของ พระสงฆ์ต่อ กิจกรรม ในทาง พระพุทธศา สนาอำเภอ บางเลน จังหวัด นครปฐม	พระครูโสภณสาโรภาส (อภิวัฒน์ จิตสาโร) วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิท ยาลั ย มหา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,	๒๕๕๕	ปริมาณ/ คุณภาพ	ผลการวิจัยพบว่า ๑. พระสงฆ์ มีความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วน ร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรม ในทางพระพุทธศาสนา อำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมากผล การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม ของพระสงฆ์ต่อกิจกรรม ในทางพระพุทธศาสนาอำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติฐานโดยการ วิเคราะห์ความแตกต่างของตัว แปรพบว่า สมณศักดิ์ มีผลทำ ให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ต่อการมีส่วนร่วมกิจกรรม ในทางพระพุทธศาสนา อำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงเป็น การยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนตัวแปรทางด้านอื่นๆไม่ แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธ สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

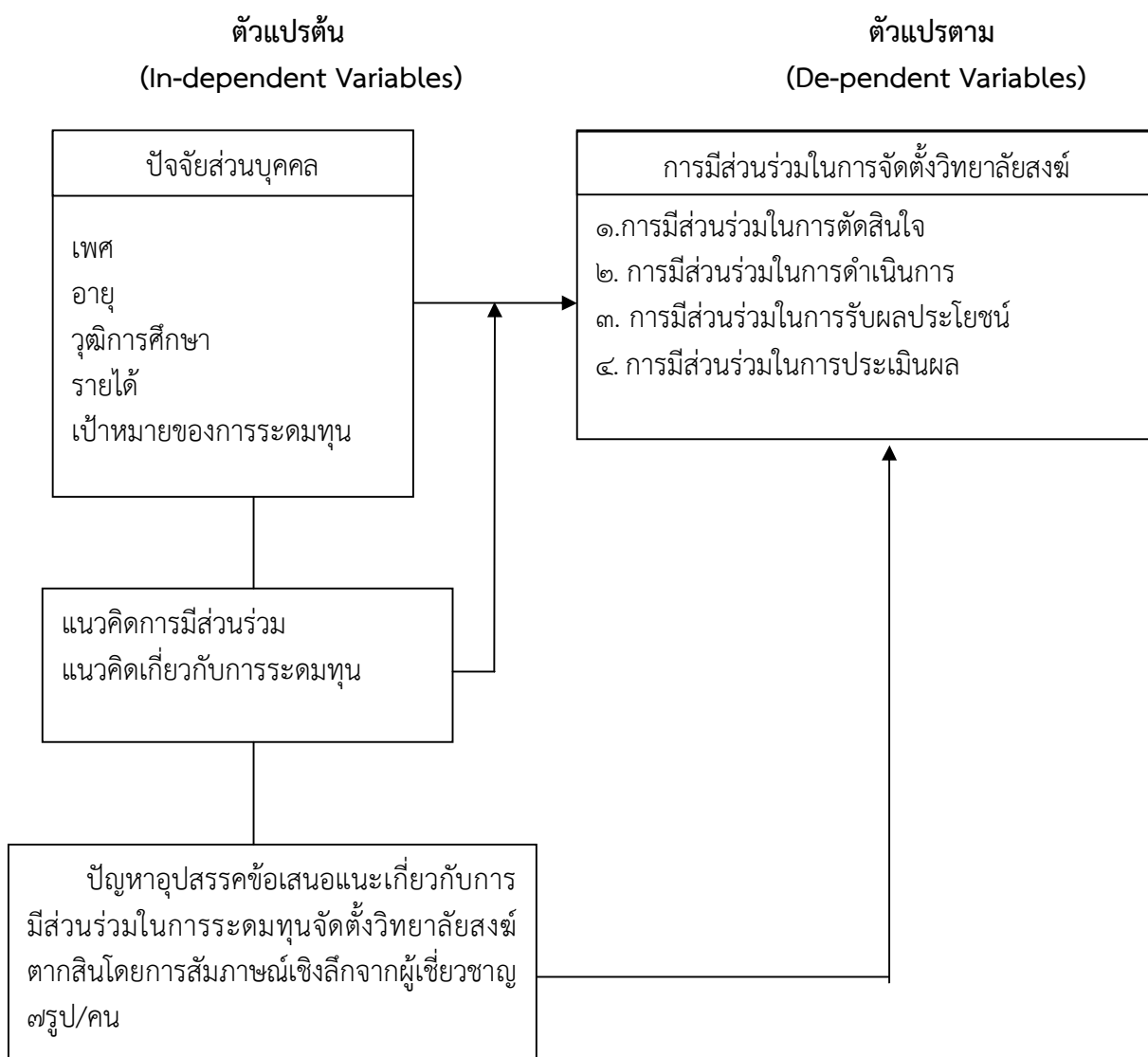
๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ตากสินมหาราช” จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (In-dependent Variables) และตัวแปรตาม (De-pendent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา รายได้

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ตากสินมหาราช โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)^{๙๗} ดังแผนภาพที่ ๒.๑

^{๙๗} Cohen John M. & Uphof, Norman T. **Participation's Place in Rural Development , Seeking Clarity Through Specificity**, (World Development, 1980), p 213.

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย